

GÖTEBORGS UNIVERSITET
Utbildnings- och forskningsnämnden för lärarutbildning
Lärarprogrammet, examensarbete 10 poäng

Ordningsbetyg – En nödlösning?

Michael Marosán & Andreas Olausson

”LAU660”

Handledare: Mirzet Tursunovic

Examinator: Daniel Seldén

Rapportnummer: 2480-04

Abstract

Examinationsnivå: Examensarbete (Läroprogrammet)

Titel: Ordningsbetyg – en paniklösning?

Författare: Andreas Olausson & Michael Marosán,

Termin och år: Ht. 2006/ 2007

Institution: Pedagogiska institutionen/Sociologiska institutionen

Handledare: Mirzet Tursunovic

Examinator: Daniel Seldén

Rapportnummer: 2480-04

Syfte:

I den här uppsatsen vill vi undersöka hur ett begränsat antal lärare ser på de sociala konsekvenser som införandet av ordningsbetyg i skolan kan resultera i. Vi vill veta huruvida lärarna ser att ett ordningsbetyg skulle gynna, eller missgynna vissa grupper eller individer. Vi vill också undersöka hur de här lärarna ser på tillämpning av ett sådant betyg. Texten ser lärarna ordningsbetygens målsättning som möjlig att genomföra. Finns det risk för godtycklighet etc.

Frågeställningar:

- A) Vilken roll tror de intervjuade lärarna att elevers sociala bakgrund kan spela för ordningsbetygens tillämpning?
- B) Hur ser du intervjuade lärarna på operationaliseringen av förslaget kring ordningsbetyg?

Metod:

Metoden vi använder är kvalitativa samtalsintervjuer. Undersökningen består av fem sådana intervjuer med högstadielärare vid en skola i Göteborg. Utifrån våra teoretiska utgångspunkter formulerar vi en rad frågor som vi ställer till dessa lärare. Deras svar analyserar vi också utifrån våra teoretiska definitioner. Dessa är dels Bourdieus teorier om *habitus*, *fält* och *kulturellt kapital*, men också teorier om *implementering*.

Resultat:

Resultatet av de svar vi fick är inte helt entydiga men vi kan ändå se tydliga tendenser i flera av lärarnas svar som visar på att de tror att ett införande av ordningsbetyg kan medföra en rad sociala konsekvenser. Dessa kan gynna och framförallt missgynna vissa elever beroende på deras sociala bakgrund. Flera av lärarna menade att det fanns risk för att vissa elever som redan hade en dålig relation till skolan skulle försämra sin relation ytterligare genom ett införande av ordningsbetyg. Detta pågår att ett ordningsbetyg skulle tydliggöra skillnaden mellan skolans normer och dessa elevers egna normer. Flera av lärarna ansåg också att det kunde uppstå problem vid betygssättningen när det gällde ordning och uppförande på att det fanns risk för godtycklighet. Samtidigt menade de att ett införande av ett ordningsbetyg kommer krocka med andra styrdokument inom skolan

Nyckelord:

Ordningsbetyg, Ordningsomdömen, Disciplin, Uppförande

Innehåll

Abstract.....	2
Inledning	4
Bakgrund & Problemformulering.....	7
Syfte.....	9
Preciserade frågeställningar.....	9
Avgränsningar	10
Metod.....	10
Datainsamling.....	11
Analysmetod.....	13
Validitet.....	13
Teoretiska utgångspunkter	14
Bourdieu och kapitalen i det sociala fältet.	14
Implementeringsteori	16
Tidigare forskning	19
Lärarnas syn på ordningsbetygets sociala effekter på eleverna.	21
Lärarnas syn på operationalisering av ordningsbetyg	23
Analys.....	26
Slutdiskussion.....	30
Referenser.....	33
Litteratur.....	33
Läraryntervjuer.....	33
Övriga referenser (tidningsartiklar etc.)	34
Bilaga. Intervjufrågor.	35

Inledning

Debatten om skolan har det senaste decenniet präglats av många krigsrubriker i media. Detta har också inneburit att skolan hamnat högt upp på den politiska dagordningen. I media och i de politiska debatterna har skolan ofta framstått som problemfylld och krisdrabbad. Det har handlat om att skolan är stökig och kaotisk, vilket lett till dålig arbetsro för både elever och lärare¹. Det har också handlat om kriminalitet i skolan, kulturkrockar och dåliga studieresultat.

Flera framträdande politiker som t ex Folkpartiets Lars Leijonborg och Jan Björklund har i hårda ordalag angripit den svenska skolan som de anser ha blivit en "flumskola". Björklund och Leijonborg har krävt radikala åtaganden för att lösa de många problem som skolan tillskrivits. Folkpartiets lösning har varit "ordning och reda" i skolan då de menar att detta skulle lösa många av de problem de anser att skolan har². Många har välkomnat denna skolpolitik både i opinion och på ledarsidor³, men det har också funnits en stark kritik mot deras politiska utspel vilka också anklagats för populism. Ett av de konkreta förslag som både mötts av entusiasm och kritik har förslaget på införande av ordningsbetyg i skolan varit. Ordningsbetyget har närmast blivit en symbol i debatten om skolan.

Ordningsbetygen har alltså vållat en intensiv och utbredd debatt. Men vad har debatten egentligen handlat om? Ja, den frågan är grundläggande att besvara för att hitta en förståelse och en utgångspunkt för vår undersökning. För att kunna redogöra debatten om ordningsbetygen bör man förstå i vilken kontext förslaget uppkommit ur och inte minst vad förslaget faktiskt innebär.

I Leijonborgs och Björklunds debattbok *Skolstart – dags för en ny skolpolitik* (2002), redogör de båda författarna om sin kritik mot den svenska skolan. De skriver:

Vi kallar, särskilt i debattens hetta, socialdemokraternas alternativ till skolpolitiken för "flum". Uttrycket kommer väl ursprungligen från haschdimmornas värld och knyter an till en mångårig kritik av "flumpedagogik"⁴.

I boken beskrivs framförallt hur den gångna skolpolitiken "tonat ned" behovet av ordning och arbetsro vilket bidragit till "flumskolans" utveckling. Som åtgärd lanserar författarna ett införande av ordningsbetyg i skolan. I boken framkommer det inte i detalj vad detta innebär. Utan det mest konkreta redogörelsen av detta hittar vi istället på Folkpartiets hemsida. Där kan vi läsa de kriterier man anser att ett ordningsbetyg ska bygga på:

- Om eleven kommer i tid.
- Om eleven tar ansvar för sina studier och tar med sig det material som behövs till lektionen.
- Om eleven tar ansvar för hur miljön i skolan ser ut.
- Om eleven använder ett acceptabelt språkbruk.
- Om eleven samarbetar väl.⁵

¹ Pedagogiska magasinet nr 04/2006

² Leijonborg, Lars. Björklund, Jan. *Skolstart – dags för en ny skolpolitik* (2002)

³ Aftonbladet 2006-01-26

⁴ Leijonborg, Lars. Björklund, Jan: *Skolstart – dags för en ny skolpolitik* (2002) s. 13

⁵ http://www.folkpartiet.se/FPTemplates/ImportantArea_20462.aspx

Den här listan av förslag är naturligtvis inte särskilt redogörande, men för att förstå de olika punkternas innebörd, bör de belysas utifrån den kontext som kraven används i, vilket särskilt framkommit i de debattinlägg Folkpartiet levererat.

I början av våren 2006 kom Ytterbyskolan i centrum för skoldebatten. Orsaken var att ett antal elever med främlingsfientliga åsikter och som hade öppet manifesterat dessa, blev hotade med att inte få något betyg i samhällskunskap. Reaktionen kring skolans hot lät sig inte vänta på sig. Jan Björklund (fp) var en av de politiker som gick ut hårt i debatten. Enligt Björklund var det oacceptabelt att sänka kunskapsbetygen för att elever har vissa åsikter.

Hans lösning på problemet är istället införandet ett ordningsbetyg i skolan där skolan kan markera att det inte är acceptabelt att kränka andra elever i skolan.

- Det är bra att skolan försöker sätta normer. Men det blir helt fel när man gör det genom att inte ge betyg i kunskapsämnen. Det borde finnas ett ordningsbetyg där lärarna kan markera mot de elever som kränker andra.
- Skolor måste kunna markera mot elever som kränker andra, men saknar idag befogenheter att göra detta. Därför behövs ett modernt ordningsbetyg, annars kommer skolor att försöka markera på det här felaktiga sättet, avslutar Jan Björklund (fp).⁶

Vad Björklund menade var att ordningsbetyg skulle lösa den typ av problem som uppstått på t ex Ytterbyskolan. Elevernas uppförande blir ändå betygsatt i det befintliga kunskapsbetyget. Därmed är det rimligt, enligt Björklund, att man gör ett åtskillnad emellan elevernas uppförande och kunskaper.

Kristdemokraterna - det andra borgerliga partiet som förespråkade ordningsbetyget, har även de gett sig in i debatten kring ordningsbetyget. Kristdemokraternas Inger Davidson skriver t ex så här i en debattartikel i Svenska Dagbladet:

Skolpolitiker kan inte lösa skolans problem men vi kan ge lärare och skolledare verktyg för att motverka bråk, för sena ankomster, skolk och förnedrande tillmälen mot både lärare och kompisar.

Kristdemokraterna har efter samtal med lärare och skolledare ställt upp ytterligare ett antal krav som skulle skapa möjligheter för en vändning⁷.

Argumenten för ordningsbetyget verkade dock ha vunnit stöd i opinionen, åtminstone om man får tro vissa undersökningar som gjordes under valrörelsen 2006. I en undersökning från 15/9/06 gjord av Sifo svarade 68 procent av de 1250 personer som intervjuats ja på frågan "Anser du att ett särskilt betyg i ordning och uppförande bör införas i skolan?". Stödet visade sig vara starkast bland de borgerliga väljarna, även om märkligt nog folkpartiväljarna var minst entusiastiska inom den borgerliga väljarkåren. Men även en majoritet av socialdemokraternas väljare stödde förslaget enligt Sifo-mätningen. En intressant aspekt av undersökningen var att en majoritet av de intervjuade trodde att lärarna väger in elevens uppförande när betygen sätts, vilket inte är tillåtet idag⁸. Med andra ord verkar det resonemang som bl a Björklund använt sig av fått visst stöd i allmänheten om man får tro vissa opinionsmätningar.

⁶ http://www.folkpartiet.se/FPTemplates/ListPage_35686.aspx,

<http://www.dn.se/DNet/jsp/polopoly.jsp?d=2390&a=572833>

⁷ http://www.svd.se/dynamiskt/brannpunkt/did_11664980.asp

⁸ <http://www.dn.se/DNet/jsp/polopoly.jsp?d=2390&a=572833&rss=1400>

Även i en del ledarsidor i företrädesvis borgerliga tidningar, fick fp-förslaget också stöd. Så här skrev t ex Expressen om ordningsbetygsförslaget:

Det är vettigt av flera skäl. Ett är att den svenska skolan uttryckligen ska fostra elever till goda medborgare och inte bara till bärare av ämneskunskaper. Vad är då rimligare än att man har ett betyg som speglar socialt uppförande?⁹

Så långt har vi redogjort argumenten för ett införandet av ordningsbetygen. Men vilka var motargumenten? Och vilka använde dem? Eftersom det var många som engagerade sig i frågan har vi här valt endast ett axplock av några relevanta aktörer i debatten. Låt oss börja med Mats Ekholm f.d. generaldirektören för Skolverket, sedermera professor i pedagogik vid Karlstads universitet, och som sällar sig till kritikerna av ordningsbetygets införande. I en intervju i Aftonbladet uttrycker Ekholm sin förvåning över Folkpartiets förslag. Enligt honom så fanns det goda skäl till att ordningsbetyget avskaffades 1969. ”Redan på 1950-talet började man diskutera om det var så klokt att ha ett uppförandebetyg eftersom man hade det mest för att hota eleven till lydnad och man trodde inte att det var för individens bästa”, menar Ekholm. Han tycker att det finns en historisk omedvetenhet om varför man avskaffade betyget. Idag finns det bättre instrument med individuell utvecklingsplan och samtal, anser Mats Ekholm

I samma artikel intervjuas även Joni Lindgren, ordförande för Sveriges elevråd. Även hon uttrycker sitt missnöje med förslaget. ”Ett ordningsbetyg skulle antagligen göra att det blev lugnare i skolan, men inte på rätt sätt”, menar Lindgren. Vidare säger hon till tidningen:

- Kommer man för sent till skolan beror inte det på att man inte har respekt för läraren, det beror på att man tycker att det är tråkigt, säger Joni.
- Hon skulle hellre se att eleverna fick lov att ifrågasätta lärarna och få mer inflytande...
- Inflytande är en av de viktigaste faktorerna för att man ska må bra, säger hon.
- Istället för ett betyg borde lärarna utbildas att lära ut på ett sätt som ligger närmare verkligheten för ungdomarna.
- Skolan ska vara en del av verkligheten, inte en helt annan verklighet.¹⁰

En av den mer hårdare kritiken mot förslaget kom från Rädda barnens ungdomsförbund. Förbundet menar följande:

Man kan inte kräva av ett barn med koncentrationssvårigheter, som är utsatt för våld hemma, som har föräldrar mitt uppe i en skilsmässa eller som bara har en dålig dag att man inte får vara stökig. Disciplinära åtgärder så som ordningsbetyg går givetvis inte att likställa med aga, men de två metoderna bygger på en likartad princip; barn ska inte vara stökiga och om det är det, ska de straffas.¹¹

En annan självklar röst i skoldebatten är lärarkårens representanter, i det här fallet Lärarförbundet. I ett pressmeddelande från organisationen menar Lärarförbundets ordföranden Eva-Lis Preisz:

”Arbetsro i skolan är avgörande för om eleverna ska lyckas. Av dagens politiska utspel kan centerpartiets förslag om ökat självstyre för kommunala skolor aktivt bidra till bättre arbetsro. Folkpartiets förslag däremot, om att återinföra ordningsbetyg, riskerar snarare att verka i motsatt riktning genom att undergräva förtroendet mellan elev och lärare”.¹²

⁹ Expressen 060129

¹⁰ Aftonbladet 2006-01-26

¹¹ <http://www.rb.se/sv/Aktuellt/Senaste+nytt/stoppa-infrandet-av-ordningsbetyg.htm>

¹² <http://www.lararforbundet.se/web/ws.nsf/Context/00344B1C?OpenDocument>

Läraryrket betonar alltså den pedagogiska aspekten i sin kritik. Vi ska senare i undersökningen ta detta i beaktande. Läraryrket pressmeddelande väljer istället att hänvisa till Centerpartiets förslag om ökat självstyre för kommunala skolor.

Detta leder oss in på det faktum att även inom den borgerliga alliansen har förslaget mött kritik. Moderaten Sten Tolgfors (idag handelsminister) uttryckte sig följande i en intervju med Sveriges Radios Ekot:

”Principiellt tycker jag inte att stat och kommun ska ägna sig åt att betygsätta elevers själar, utan elevers kunskaper och kunskapsutveckling. En elev som är livlig och energirik i dina ögon kan vara bråkig i en annans ögon.”¹³

Tolgfors berör en viktig aspekt av den kritik som framförts i media, nämligen risken för godtycklighet.

Utifrån den gångna debatten om ordningsbetygen kan man sammanfattningsvis konstatera att förslaget om ett införande av ordningsbetyg, verkar ha många kritiker inom viktiga instanser i skolvärlden såsom lärarfacken, elever och inom pedagogikforskningen, men ändå vunnit ett visst stöd bland annat i opinionsmätningar och i vissa tidningsledare.

Bakgrund & Problemformulering

Skolan är en stor offentlig institution och viktig del av samhället. Detta gör att frågor och problem vad gäller skolan, ur ett samhällsligt perspektiv, är intressanta att reda ut. Det är få offentliga institutioner i samhället som väcker så stort intresse som skolan. Alla har gått i skolan och således har också alla en åsikt om densamma. Frågor som rör den svenska skolan har fått stort utrymme i medierna under de senaste 15 – 20 åren, och debatten har stundtals varit intensiv. Det stora intresset för skolan gör det intressant och viktigt med undersökningar om olika företeelser inom denna värld.

Kristdemokraterna och framförallt Folkpartiet vill alltså återinföra ett ordningsbetyg i den svenska skolan, men man är inom den nya regeringen, som tillträdde under hösten 2006, splittrad i frågan. Moderaterna och Centerpartiet är tveksamma till förslaget. Detta har lett till en kompromiss. Kommuner och skolor ska få införa ordningsbetyg om de anser att detta är en bra idé.¹⁴

Idag får inte skolor ge skriftlig information angående ordning och uppförande om inte elevens vårdnadshavare begär detta, och denna skriftliga information får dessutom inte ha karaktären av ett betyg.¹⁵

Regeringens kompromiss innebär att kommuner och skolor som så önskar kan ge betygsliknande skriftlig information, utifrån de kriterier som Folkpartiet ställt upp, om elevernas sociala utveckling, m a o ett omdöme i ordning och uppförande. Det är alltså

¹³ <http://www.sr.se/ekot/artikel.asp?artikel=782028>

¹⁴ Budgetpropositionen (prop. 2006/07:1, volym 8, utgiftsområde 16, s 96

¹⁵ Grundskoleförordningen 7 kap. 2 §

upp till skolan och kommunerna och inte föräldrarna. Detta kan ses som ett första steg mot ordningsbetyg. Således är ordningsbetygen, trots oenigheten inom regeringen, alltså ett levande förslag inom skolpolitiken, och en aktuell symbolfråga i den svenska skoldebatten. Vi ser ordningsbetyg i den svenska skolan som något mycket intressant att undersöka.¹⁶

I vårt arbete vill vi därför undersöka hur lärare, de tjänstemän som ska tillämpa betyget på sina elever, ser på ett eventuellt införande av ordningsbetyg. Vi vill, utifrån Bourdieus teorier, undersöka om de ser att ett ordningsbetyg kan medföra några sociala effekter och i så fall vilka och på vilket sätt. Vidare vill vi, utifrån teorier om implementering, få reda på hur lärare ser på hur ett ordningsbetyg skulle genomföras i verkligheten och vilka problem eller möjligheter som kan tänkas uppstå. Vi tror att lärare borde ha en förhållandevis god föreställning av vad ett ordningsbetyg egentligen kan komma att innebära. På så vis vill vi få en bild av ordningsbetyg i skolan och vilka effekter det kan få.

I sin egenskap av närbyråkrater har lärarna en nyckelroll vad gäller att implementera den skolpolitik som bestäms av politikerna i riksdagen. Det är i hög grad de som utformar politiken inom detta område. Detta gör det viktigt att utgå ifrån lärarnas perspektiv i frågan om ordningsbetyg. Förslaget är beroende av hur lärarna ställer sig till det och om de förstår det, samt om de kan och vill genomföra detsamma.¹⁷

Alla människor har olika förutsättningar. Detta gäller även elever i skolan. De kommer ifrån olika bakgrund, etnisk, social och ekonomisk, och ifrån olika sorters hemförhållanden. Men i skolan ska eleverna ges samma möjligheter. I läroplanen för grundskolan från 1994 framhålls att: ”Hänsyn skall tas till elevernas olika förutsättningar och behov.”¹⁸

Här ser vi en möjlig problematik som är intressant att undersöka närmare. Den franske sociologen Pierre Bourdieu menar i sin teoribildning att vi människor ingår i olika sociala fält och att positionerna inom dessa fält styrs av olika sorters kapital som vi besitter. Han menar att vårt kulturella-, sociala-, ekonomiska- och symboliska kapital styr var i fältet vi befinner oss och var det aktuella fältet befinner sig i förhållande till andra fält. Det kulturella kapitalet utgörs av sådana saker som smak, språk och beteende.¹⁹

Skolans värld utgör ett socialt fält. Där ingår både lärare och övrig personal tillsammans med eleverna. De besitter inte alla samma kulturella kapital. Lärare och elever verkar visserligen i samma fält, men på samma gång inom olika fält inom skolan. Lärarna kan ha sina normer och värderingar medan eleverna har sina. Samtidigt har olika elever sinsemellan olika kapitalinnehav och inte samma möjligheter att tillgodose de olika kapital som är förväntas i skolan.

Detta gör att det finns en möjlig utveckling i vilken vissa elever kan komma att gynnas av ett införande av ordningsbetyg medan andra missgynnas på grund av att de inte besitter ”rätt” kulturellt kapital, det kulturella kapital som dels politiker har men framförallt det som lärarna, som ska sätta betygen, har. Detta kan innebära att det uppstår ett normativt eller rent av subjektivt synsätt för vad som ses som ett god ordning och gott uppförande. De elever som inte har samma kulturella kapital som

¹⁶ Borås Tidning 2006-09-03, http://www.svd.se/dynamiskt/inrikes/did_8730823.asp

¹⁷ Rothstein (red.) sid. 21 ff, 29

¹⁸ Lpo 94: Sid. 4

¹⁹ Månson. Sid. 408

normen kan då komma att missgynnas. Detta kommer vi att utveckla mer i vår redogörelse för våra teoretiska utgångspunkter.

Ordningsbetygen är ett väldigt aktuellt ämne och förslaget har ännu inte införts, vilket gör att det inte finns någon forskning om ämnet. Det finns inte heller särskilt mycket skrivet om de ordningsbetyg som togs bort i Sverige i slutet 1960- talet, vilka effekter de hade inom skolan eller varför de togs bort.

Torsten Husén har dock skrivit en del om skolan och disciplinen inom densamma. Han pekar på att disciplinproblem inom skolan alltid har orsaker och att dessa orsaker vanligtvis kommer utifrån, från samhället och familjerna.

I början av 1990-talet gjordes en utredning om skolan och betygssystemet inom vilken man tittade på frågan om ordningsbetyg. Även här kom man fram till att problem med ordning och uppförande ofta har orsaker som ligger utanför skolans ramar och man menade att man borde försöka komma till rätta med dessa orsaker istället för att ge sig på symtomen.

Så här har man alltså sett på detta vid tidigare tidpunkter under senare delen av 1900-talet men förslaget att införa ordningsbetyg i den svenska skolan går åt motsatt riktning. Innebär detta att synen på disciplin, ordning och uppförande i skolan har förändrats? Att undersöka hur lärare ser på denna fråga kan ge en fingervisning om så är fallet. Men vad händer när man inför ordningsbetyg i den svenska skolan? Det finns alltså mycket lite skrivet om detta, förutom debatten i media. Det är därför intressant att undersöka ordningsbetygen och vilka effekter de kan komma att få.

Syfte

Syftet med det här arbetet är att undersöka hur ett begränsat antal lärare ser på de sociala konsekvenser som införandet av ordningsbetyg i skolan kan resultera i. Vi vill veta huruvida lärarna ser att ett ordningsbetyg skulle gynna, eller missgynna vissa grupper eller individer. Vi vill också undersöka hur de här lärarna ser på tillämpning av ett sådant betyg. Text ser lärarna ordningsbetygens målsättning som möjlig att genomföra. Finns det risk för godtycklighet etc.

Preciserade frågeställningar

- C) Vilken roll tror de intervjuade lärarna att elevers sociala bakgrund kan spela för ordningsbetygens tillämpning?
- D) Hur ser du intervjuade lärarna på operationaliseringen av förslaget kring ordningsbetyg?

Avgränsningar

Undersökningens syfte innebär en avgränsning. Vi väljer att fokusera på just ordningsbetygen och inte på andra aspekter inom skoldebatten. Vidare väljer vi att fokusera på lärare och bortser därmed från hur elever, föräldrar, skolledning och politiker ser på ordningsbetygen. Denna avgränsning motiveras vi med att det, eftersom det är lärarna som ska bedöma eleverna och sätta ordningsbetygen, så är det mest intressant att undersöka hur de ser på det hela. Det är, enligt implementeringsteorier, dessutom så att lärare som tjänstemän inom förvaltningen tillhör kategorin närbyråkrater vilka gentemot beslutsfattarna har stor handlingsfrihet. Detta gör att det i stor utsträckning är lärarna och inte politikerna som utformar skolpolitiken även om de senare dock ger ramarna för verksamheten, bland annat genom tilldelningen av resurser.²⁰

Metod

Syftet med vår undersökning är att studera hur ett antal lärare ser på förslaget att införa ordningsbetyg i den svenska skolan, och vilka sociala effekter de tror att detta kan medföra. För att svara på de frågeställningar vi har satt upp i linje med vårt syfte intervjuade vi lärare om hur de ser på just detta.

Vi har valt att använda oss av kvalitativa samtalsintervjuer eftersom vi tror att vi genom denna metod bättre kommer åt lärarnas åsikter och inställningar till det vi undersöker än om vi hade valt en mer kvantitativ metod med enkätundersökningar. Kvalitativa samtalsintervjuer möjliggör att man på ett djupare sätt kan komma åt intervjupersonernas tankar och åsikter kring ordningsbetygen och dess sociala effekter.²¹

Dahlberg menar att genom att använda intervjuer som metod för datainsamling, ges möjlighet att fråga personer direkt om deras egna upplevelser. Forskningsintervjun bör ske i en reflekterande dialog, då det är viktigt att forskaren är närvarande och lyssnar fokuserat. I detta möte finns begränsningar på det viset att samtalet handlar om ett på förhand uttalat område och att det är den deltagande som berättar om sina upplevda erfarenheter. Relationens ojämnlighet mellan den deltagande och forskaren begränsar även det öppna mötet. Forskarens roll är att leda samtalet genom att ställa inledande frågor och att, under intervjuens gång, be den deltagande att utveckla sina svar tills denne har berättat allt som hon vill dela med sig av inom området. Det är grundläggande i kvalitativ intervju att den deltagande kan känna sig fri att tala om det som rör frågeområdena.²²

Enligt Holme och Krohn Solvang ligger styrkan i den kvalitativa intervjun i att undersökningssituationen liknar en vardaglig situation och ett vardagligt samtal vilket innebär att det är den intervjuform där forskaren utövar den minsta styrningen vad gäller undersökningssituationen. Det är de senare som ska påverka samtalets utveckling,

²⁰Rothstein (red.), sid. 21 ff

²¹ Esaiasson m fl. sid. 279

²²Dahlberg, Sid. 98 ff

medan forskaren endast ger de tematiska ramarna. Men man måste som forskare ändå se till att man får svar på de frågor man vill belysa. De synpunkter som kommer fram ska i så stor utsträckning som möjligt vara ett resultat av undersökningspersonernas egna uppfattningar.²³

En annan anledning till att vi valt intervjuer istället för enkäter är att det finns väldigt lite skrivet om ordningsbetyg tidigare. Vid sådana situationer lämpar sig samtalsintervjuer ofta bättre än enkätundersökningar.²⁴

Datainsamling

I vår undersökning genomförde vi intervjuer med fem högstadielärare vid Fjällskolan i Göteborg.

Andledningen till att vi valt att intervjua lärare på högstadiet är att förslaget att införa ordningsbetyg definitivt gäller grundskolan, medan det är osäkert huruvida det kommer gälla för gymnasiet.

Anledningen till att valet föll på Fjällskolan i Göteborg är helt enkelt att det var den skola som var villig att ta emot oss och låta oss intervjua dess lärare. Vi tog kontakt med ett tiotal skolor i Göteborg men lärarna hade mycket att göra inför jullovet och kände inte att de hade tid eller ork att låta sig intervjuas av oss. Undantaget var Fjällskolan.

Peter Esaiasson m fl. menar i att man vid en intervjuundersökning bör intervjua ett litet antal personer och att antalet bör vara mellan 5 och 25 personer.²⁵

Vi har alltså valt att intervjua fem personer trots att vi är medvetna om att det är ett litet antal intervjupersoner. Men på grund av undersökningens begränsade omfång och därmed snäv tidsperiod då undersökningen skall genomföras anser vi att fem personer är tillräckligt för att genomföra undersökningen. Det man dock ska vara medveten om är att det utifrån de resultat vi kommer fram till genom intervjuerna, på grund av det begränsade antalet intervjupersoner, inte lämpar sig för att generalisera. Det går alltså inte att säga något generellt om hur lärare i allmänhet ser på förslaget om ordningsbetyg och vilka effekter ett sådant förslag kan medföra.

Vi tog kontakt med skolledningen på Fjällskolan och bad, efter att vi hade informerat dem om vår undersökning och dess syfte, dem att föra samman oss med fem lärare som arbetar på högstadiet. När vi träffade dessa lärare avtalade vi tid för intervjuerna.

Intervjuerna genomfördes på Fjällskolan i en av deras lokaler. Lärarnas svar spelades, efter deras samtycke, in med bandspelare. Men för att verkligen få med allt så antecknades lärarnas svar även på papper vid själva intervjutillfället. Det poängterades att det var deltagarnas personliga erfarenheter och egna tankar som var av intresse för studien. Vidare bjöds deltagarna in till att berätta fritt och ge exempel om de ville. Samtliga fem intervjuer ägde rum utan yttre störningar under vecka 49/2006 och de varade i genomsnitt ungefär trettio minuter.

Detta tillvägagångssätt är i enlighet med vad Esaiasson m fl. menar. De hävdar att man vid genomförandet av samtalsintervjuer bör välja en plats där de som intervjuas känner sig så bekväma som möjligt. Man bör också välja en plats där intervjun kan genomföras

²³ Holme & Krohn Solvang. Sid. 99 ff

²⁴ Esaiasson m fl. Sid. 281

²⁵ Esaiasson m fl. sid. 286 f

i lugn och ro. Vidare anser de att man bör använda bandspelare om intervjupersonerna går med på detta, och att man även om man spelar in intervjuerna på band bör föra anteckningar.²⁶

När man använder intervjuer i sin undersökning finns det skäl att vara extra vaksam vad gäller de etiska sidorna av undersökningen. Samtalsintervjun gränsar till det vardagliga samtalet och det är ett absolut krav att de personer som intervjuas har klart för sig att de ingår i en vetenskaplig studie och att deras medverkan är frivillig.²⁷

När kontakten togs med de, i denna undersökning, medverkande lärarna förklarades för dem att det handlade om ett examensarbete inom ramen för lärareprogrammet vid Göteborgs universitet, och att deras medverkan deltagande i undersökningen är varit helt frivillig samt att de har möjligheten att säga nej, även efter det att själva intervjuerna var genomförda vilket är en annan viktig aspekt av forskningsetiken.²⁸ Intervjupersonernas informerades vidare att deras svar skulle komma att hanteras anonymt.

De frågor som vi ställt till intervjupersonerna är 12 stycken och de knyter an till undersökningens problemställning. De rör alltså på ett eller annat sätt ordningsbetyg och vilka sociala effekter de kan medföra. Frågorna är öppna till sin karaktär vilket innebär att lärarna fick stor frihet att uttrycka sina åsikter och tankar om ämnet. De är dock inte så öppna att lärarna i sina svar helt fritt kunde sväva ut, utan frågorna styrde ändå intervjuerna så att de handlade om sociala effekter av ordningsbetyg. För att inte påverka intervjupersonerna och deras svar har stor möda lagts vid att försöka utforma frågorna så att de inte ska vara ledande. Ledande frågor kan innebära att intervjupersonerna inte svarar i enlighet med hur de egentligen ser på ämnet och i stället svarar så som de uppfattar att forskaren vill att de ska svara. Det har alltså funnits en medvetenhet om detta och en strävan att undvika detta så långt det går.

Något som bör nämnas i samband med samtalsintervjuer är risken för intervjuareffekter. Med detta menas att forskaren, i större utsträckning än vid enkätundersökningar, kan – oavsiktligt eller avsiktligt – påverka intervjupersonen så att svaren inte stämmer överens med verkligheten.²⁹ Denna problematik är vi dock medvetna om och under intervjuerna med lärarna lät vi dem berätta så fritt som möjligt vad de tyckte och tänkte om de olika frågorna för att inte leda dem åt något håll. Endast frågor som: *Kan du utveckla det där? Varför?* eller: *På vilket sätt?* ställdes utöver de ursprungliga frågorna. Men det kan ändå vara så att det förekommer en intervjuareffekt vid samtalsintervjuer. Intervjupersonerna kan svara olika på grund av om det är en äldre man med titeln professor, eller om det är en ung manlig student som ställer frågorna. Man kan alltså få olika svar beroende på vem man är som frågar.³⁰ Denna sortens intervjuareffekt är svårare att göra något åt men det är viktigt att vara medveten om den.

²⁶ Esaiasson m fl. sid. 294

²⁷ Esaiasson m fl. Sid. 285, Holme & Krohn Solvang. Sid. 335

²⁸ Ibid.

²⁹ Esaiasson m fl. Sid. 293

³⁰ Ibid.

Analysmetod

Den analysmetod som använts i studien är analys av kvalitativa texter. Dahlberg menar att dataanalysen består av tre faser, nämligen den bekantgörande fasen, den analyserande fasen och den sammanställande fasen. Hon jämför vidare den kvalitativa analysen med den hermeneutiska förståelsen. Där kan forskaren förstå delarna först i relation till helheten och helheten först i relation till delarna.

I den bekantgörande fasen läses de nedskrivna intervjuerna om och om igen för att skapa ökad kännedom om och närhet till texten. Efter att forskaren lärt känna texten djupare menar Dahlberg att forskarens syn på data förändras, ett nytt förhållande till texten uppstår. Texten ses nu som mindre delar av helheten, och forskaren börjar söka efter likheter och skillnader. Mönster blir synliga och delarna kan samlas i olika kvalitativa innebörder. Konkret markeras olika delar av texten, de som framstår som särskilt framträdande innebörder på ett vis och de mindre framträdande på ett annat vis. När forskaren kortar ner texten och väljer ut vissa mer intressanta delar, kallas detta för kondensation.³¹

Analysen av de intervjuer som genomfördes inleddes med att intervjutexterna lästes om och om igen, tills dess att dess innehåll kunde beskrivas fritt. Detta är vad Dahlberg benämner den bekantgörande fasen. Vidare analyserades intervjuvaren i form av en kreativ tolkning i vilken förståelsen fördjupades. Det gick konkret ut på att en jämförelse mellan de fem intervjuvaren där vi sökte efter likheter och skillnader genomfördes.

Sedan presenterades de olika lärarnas svar tillsammans fråga för fråga inom ramen för två underrubriker vilka kopplats till undersökningens frågeställningar.

Validitet

De frågor som vi ställt till lärarna handlar om förslaget om ordningsbetyg och vilka sociala effekter det kan medföra, samt den möjliga implementeringsproblematiken. Frågorna behandlar sådant som lärarnas syn på ordning, ordningsbetyg och hur de tror att dessa kommer påverka olika elevgrupper.³² Dessa frågor är utformade i enlighet med våra teoretiska definitioner och utgångspunkter som vi presenterar nedan. Detta gör vi för att uppnå en s.k. Begreppsvaliditet som enligt Esaiasson m fl. är detsamma som att det finns en överensstämmelse mellan undersökningens teoretiska definitioner, i vårt fall sociala effekter, och de empiriska undersökningsinstrumenten. Denna överensstämmelse utgör grunden för de frågor vi ställer till lärarna.³³

Eftersom de frågor vi ställt till lärarna rör dessa ämnen hävdar vi att det finns goda grunder att anta att undersökningens begreppsvaliditet är god.

Hög reliabilitet innebär vidare frånvaro av slumpmässiga eller osystematiska fel.

Bristande reliabilitet orsakas i första hand av att man gör slump- eller slarvfel under datainsamlingen och databearbetningen.³⁴

³¹Dahlberg, sid. 109 ff

³² Se bilaga 1

³³ Esaiasson m fl. sid. 61 f

³⁴ Esaiasson m fl. sid. 67

Genom att vi har varit medvetna om detta, och genom att vi under arbetets gång haft ambitionen att vara så noggranna och korrekta som möjligt så kan man anta att även vår reliabilitet är tillfredställande. Vi har arbetat med målsättningen att minimera antalet slarvfel genom att under hela undersökningsprocessen dubbelkolla våra resultat. Utifrån diskussionen ovan hävdar vi att vi faktiskt mäter det som vi i vårt syfte säger att vi ska mäta. Undersökningens resultatvaliditet borde alltså vara ganska god.

Teoretiska utgångspunkter

Varje undersökning som görs bör bygga på vissa teoretiska utgångspunkter. I vår undersökning kommer vi att i huvudsak utgå från den franske sociologen Pierre Bourdieus teorier kring relationer mellan individer och strukturer. Vi kommer inte att på ett kritiskt sätt förstå Bourdieus teoribildning. Vi kommer heller inte att göra någon utförlig och detaljerad beskrivning av dennes arbete. Istället kommer vi redogöra en sammanfattad beskrivning av hans teori och dess begrepp som vi sedan ska utgå ifrån både i vår problemformulering, frågeställningar och vår empiri, samt i vår analys.

En annan teoretisk utgångspunkt som vi kommer att arbeta med handlar om implementeringsteori. Detta använder vi oss av därför att vi diskuterar ett politiskt förslag som kan komma att tillämpas i den svenska skolan, och att lärare i skolan är de som ska utföra eller tillämpa det förslag i sitt praktiska arbete. Vi vill genom att belysa implementeringsproblematiken försöka att förstå om det finns eventuella risker eller problem med att det politiska förslaget som Folkpartiet lagt och som eventuellt ska tillämpas av lärarna. Detta gör vi därför att vi anser att det är nödvändigt att belysa att förslaget som sådant kan innehålla komplikationer först då det praktiseras, och därför att det är ur lärarnas perspektiv vi vill undersöka ordningsbetyget.

Bourdieu och kapitalen i det sociala fältet.

Pierre Bourdieus forskning kännetecknas av att vi människor påverkas av de sociala och strukturella miljöer vi lever i. Detta är inget nytt inom sociologin. Men Bourdieu går ett steg längre genom att studera i vilka uttryck detta får på en individuell och subjektiv nivå i vardagen. Han menar att strukturella villkor och maktförhållanden genomsyrar det mesta av vår värld och upplevelser och handlingsmönster i vardagen. Bourdieu använder sig av ett begrepp han kallar för *habitus*. En människas habitus är hennes ”mentala karta” som påverkar hennes förståelse av henne själv och hennes miljö. Genom en människas habitus blir också hennes sociala relationer påverkade. Detta handlar om att man utifrån en viss social miljö skapas särskilda vänskapsband med ett specifikt innehåll. Det finns alltså en dialektik mellan strukturer och individer. Bourdieu har avvisat sociologer som framfört en allt för ensidig och stelbent kategoriserande av strukturer och positioner i samhället byggd på ekonomiska positioner. Bourdieu menar att en människas position i en ekonomisk struktur inte kan förklara allt vad hon tänker och handlar Bourdieu talar därför om begreppet *fält*. Enligt Bourdieu är ett fält en specifik kontext av sociala krafter som möts och positionerar sig i förhållande till varandra. Det kan röra sig både om individer och om institutioner. I vårt fall skulle fältet handla om skolan som miljö. Både skolans institutionella kontext, men även

relationen mellan elever och lärare som individer. Man bör även ta i beaktande att skolan som institutionellt fält står i relation med andra institutionella fält såsom det politiska beslutsfattandets (kommun, riksdag, regering) Bourdieu menar att ett fält är en dynamisk process, en ständig kamp om innehållet och aktörernas positionering och resurstilläggnelsen, både inom sig och emellan andra fält. Det som avgör positioneringen eller resurstilläggnelsen inom ett fält är *Kapitalet*. Kapital ska ses som den särskilda resurs som är viktig för just ett visst fält. Vilket betyder att Bourdieu använder sig av ett kapitalbegrepp som sträcker sig utöver den ekonomiska innebörden av kapital. De kapital Bourdieu talar om är följande:

- *Ekonomiskt kapital* - pengar egendom, materiella resurser.
- *Kulturellt kapital* -*kunskap* (som passar in i fältets krav), smak, handlande, utbildning språk, osv.
- *Socialt kapital* - relationer och kontakter som anses lämpliga för att generera karriärelaterande resurser.
- *Symboliskt kapital* - prestige, heder, ära och status i relation av en eller flera av de andra kapitalformerna.

Det är viktigt att betona att de olika kapitalformerna är förenklingar. Och de olika kapitalformerna är sammanflätande och påverkas av varandra. Låt oss ta ett klassiskt exempel: En välbeställd familj har det ekonomiska kapitalet för att bosätta sig i ett exklusivt bostadsområde. Men att bara ha ett stort ekonomiskt kapital för att socialt passa in i bostadsområdet räcker inte. Det krävs också att man har ett legitimt kulturellt kapital i form av smak, uppförande etc. Att känna rätt personer d v s att ha rätt socialt kapital underlättar också familjens möjligheter att smälta in i den sociala miljön. Det symboliska kapitalet d v s att ha ett gott rykte och åtnjuta respekt eller prestige kommer även det spela roll för familjens position och relation till just det här speciella fältet³⁵.

I vårt fall är det alltså skolan som fält vi kommer arbeta med. Vi vill veta hur elevernas och lärarnas inbördes positionering, maktförhållanden, relationer och förhållningssätt ser ut i skolan och hur ett ordningsbetyg skulle kunna påverka fältets dialektiska dynamik. Vi kommer att i första hand använda oss av de tre senare kapitalformerna ; kulturellt-, socialt- och symboliskt kapital, eftersom vi anser att dessa ä mest relevanta i skolans värld.

Pierre Bourdieu har ägnat särskilt intresse åt just skolan eller utbildningsfältet i sina sociologiska studier. Enligt honom har just skolan och utbildningen en central roll när det gäller den socioekonomiska reproduktionen. Han menar att skolans roll i samhället tydliggör elevernas olika habitus, föreställningar om sig själva, utbildningen och samhället i stort. Bourdieu går så långt att han menar att i skolan är den dominerande klassens habitus mallen eller normen för hur utbildningen och dess innehåll och hur den utformas. Här kommer hans reproduktionsbegrepp in i bilden. Detta betyder att relationen mellan lärare och elev handlar om att föra vidare och omvandla det kulturella-, sociala- och symboliska kapital som behövs för att uppnå en högre social position.

Det blir därmed ofrånkomligt att elever som kommer från olika sociala bakgrunder gynnas/missgynnas olika av skolans utformning. Elever från välbeställda, välutbildade

³⁵ Bunar, Nihad sid. 28f.

hem gynnas, medan elever från låginkomsttagande, lågutbildade hem riskerar att missgynnas³⁶. Enligt Bourdieu upplever många elever från ”enklare” bakgrund att utbildningen är abstrakt och har svårt att förmå att se hur de kan omsätta sina egna sociala erfarenheter till det som andra elever från mer bemedlade bakgrunder insocialiseras i från uppväxten. Kontentan är att en elev från en enklare bakgrund som har för avsikt att genom studier nå en högre position kommer att möta en rad problem. Det handlar inte bara om att skolan ofta har en normativ syn på kunskap, utan även en normativ kultur i form av språk, uppförande och värderingar. Vill man förändra sin klassposition räcker det alltså inte med utbildning man måste också tillägna sig de sociala normer och det mönster som råder i utbildningsfältet. Det heter ofta att skolan är till för alla men Bourdieu har visat att det inte är fallet. Även om det finns en ambition om att behandla alla elever likvärdigt uppstår det ofta en blindhet när det gäller skolans överföring av samhällets dominerande system av normer och värderingar. Och elevens förmåga att ansluta sig till detta beror i hög grad på hennes sociala bakgrund. Den aktuella frågan för oss är vilken funktion ett införande av ordningsbetyg får i relation till det habitus som dominerar i skolan som socialt fält.

En svensk forskare som tittat på hur elevers habitus påverkar deras möte med skolvärlden är Margreth Hill. I hennes forskning om yrkesförberedande elever (i huvudsak pojkar) konstaterar hon att inom vissa elevgrupper med arbetarklassbakgrund finns en skolfientlig attityd. Orsaken, enligt Hill, är att de elever med arbetarklassbakgrund på de yrkesförberedande programmen, ofta anser att kraven på den kunskapsrelaterade utbildningen från skolan och näringslivet missgynnar dem. Hill understryker dock att dessa elever inte ser sig som offer, utan att eleverna anser att misslyckandet ligger i att skolan inte lyckats anpassa sig till dem. Bortsett från skolans kunskapsrelaterade innehåll visar Hills forskning på att skolan fungerar som en social process som formar en ”godtagbar identitet” som t ex man och kvinna. Hennes undersökning av pojkar i yrkesförberedande program visar att dessa elever skapar sina egna normer i skolan där ”pluggande” och en allmän ambitiös inställning till skolan anses vara ”feminin”, och i den tävling som råder i att vara mest ”manlig”, har detta bidragit till att den skolnegativa attityden förstärks. Detta betyder att den här typen av elevers habitus, d v s deras värderingar, normer och verklighetsuppfattning går tvärt emot det habitus som dominerar i skolan. I ljuset av debatten av ordningsbetygen så är det naturligt att fråga sig vilken dessa elevers attityd till skolan skulle bli om ordningsbetyget blir verklighet i den svenska skolan. Finns det en risk att avståndet mellan vissa typer av elever och skolan ökar, då ett ordningsbetyg tydliggör deras habitus, som kommer till uttryck i uppförande och attityder till skolan, då det möter skolans förväntningar och krav på eleverna³⁷.

Implementeringsteori

Inom en offentlig organisering i ett demokratiskt samhälle återfinns oftast två olika roller inom det politiska livet. Man brukar skilja på beslutsfatarrollen och verkställarrollen. Beslutsfattarna är de politiker som i parlamentariska församlingar (såsom Riksdag, Landsting eller kommunfullmäktige) fattar politiska beslut. Dessa är valda utav befolkningen. Verkställarrollen utgörs å andra sidan av förvaltningen som

³⁶ Bunar, Nihad sid. 27 ff, Månson s.297 ff.

³⁷Margreth Hill, Ord&Bild 3-4 2006

ska genomföra de politiska beslut som beslutsfattarna fattar. Dessa personer är tjänstemän och alltså inte folkvalda.³⁸ Detta är en förenklad bild av hur beslut fattas och genomförs.

I en demokrati förutsätter man alltså att förvaltningen bör verkställa, eller implementera, de beslut som de folkvalda beslutsfattarna tar. Det bör alltså vara så att politikerna styr och förvaltningen verkställer.

Implementeringsproblemet innebär följaktligen att politiska beslut som de folkvalda fattar inte genomförs utav förvaltningen så som beslutsfattarna avsett.³⁹ Detta kan ha olika orsaker som vi kommer till längre fram. Men först ska vi titta på förhållandet mellan beslutsfattarna och verkställarna.

Relationerna mellan politikerna och förvaltningen kan man beskriva i termer av styrning och kontroll. Dessa syftar till att påverka verkställandet av de fattade besluten. Styrningen kan ske i olika former. Man skiljer på direkt och indirekt styrning. Direkt styrning innebär att beslutsfattaren direkt talar om för verkställaren vad denne ska göra. Denna typ av styrning kan vara mer eller mindre detaljerad. Indirekt styrning sker istället genom beslut om hur verkställandet ska vara organiserat eller genom tilldelning av resurser för verkställandet osv. Styrningen kompletteras sedan med kontroll av hur de politiska besluten genomförs. Med kontroll menas att beslutsfattaren i efterhand får information om hur verkställaren har följt styrningen.⁴⁰

Det finns olika sätt att se på relationen mellan beslutsfattare och verkställare, olika synsätt eller perspektiv. Det första perspektivet brukar kallas det traditionella. Här ser relationen ut som så att beslutsfattaren styr, och verkställaren förväntas följa styrningen. Förvaltningen ses inom detta perspektivet som ett instrument för beslutsfattarna.

Ett annat perspektiv, som är det traditionella synsättets motsats, är det som betonar närbyråkraters roll. Här är det de som professionellt arbetar med människor som står i fokus. Exempel på närbyråkrater finner vi inom sjukvården, i skolan, och inom socialtjänsten. Inom detta perspektiv menar man att dessa närbyråkrater har så stor faktisk handlingsfrihet och handlingsförmåga i sin dagliga verksamhet att det i själva verket blir de – och inte politikerna – som utformar politiken inom sitt område. Orsaken till detta förhållande finner man i verksamhetens natur. Närbyråkraterna arbetar med människor och förutsätts i detta arbete ta hänsyn till patienter, eller elever, individuella förutsättningar och behov. Arbetet förutsätts också vara styrt av professionella normer om vad som är vedertagen sakkunskap inom området. I det dagliga arbetet tvingas närbyråkraterna även göra ständiga prioriteringar eftersom de normalt har ett överskott av arbetsuppgifter. Allt detta sammantaget gör det väldigt svårt för politiker att styra och kontrollera en sådan här typ av verksamhet. De saknar den nödvändiga sakkunskapen och de kan inte hantera situationer som kräver ständiga prioriteringar och individuella hänsynstagande.

Närbyråkraterna utformar dock främst endast innehållet i verksamheten. De politiska beslutsfattarna har däremot goda möjligheter att via indirekt styrning påverka förutsättningarna för verksamheten, genom beslut om dess organisering eller genom tilldelning av resurser.⁴¹

Implementeringsproblem innebär, som nämnts tidigare, att politiska beslut inte genomförs så som beslutsfattarna avsett. Det kan finnas olika orsaker till att denna

³⁸ Rothstein (red.). sid. 19 f

³⁹ *ibid.*

⁴⁰ *Ibid.*

⁴¹ Rothstein (red.). sid. 21 ff

situation uppstår men det är dock några förutsättningar som är viktigare än andra. Dessa är:

- Verkställaren förstår inte beslutet
- Verkställaren kan inte genomföra beslutet
- Verkställaren vill inte genomföra beslutet⁴²

Den första förutsättningen innebär att om den direkta styrningen inte är entydig och precis så att verkställaren inte förstår vad den ska göra så är risken stor att beslutet inte implementeras på det sätt som beslutsfattarna hade tänkt sig. Det är här naturligtvis också viktigt att olika mål inte kommer i konflikt med varandra. Målen inom ett politikområde kan vara motstridiga eller innebära målkonflikter. Skolan ska för det första förmedla kunskaper och färdigheter, och för det andra bedriva social fostran. I den konkreta klassrumssituationen tvingas läraren ofta prioritera mellan dessa mål. Den andra förutsättningen handlar om den indirekta styrningen. Om inte verkställaren får tillräckligt med resurser, i form av pengar, utbildning eller lokaler, så kommer troligtvis ett implementeringsproblem att uppstå. Den tredje förutsättningen innebär att verkställaren måste vilja genomföra beslutet. Om beslutsfattarna fattar ett beslut som verkställarna är helt emot så kommer det troligtvis inte att genomföras på det sätt som beslutsfattarna tänkt sig. Det är således viktigt att beslutsfattarna förankrar beslutet inom förvaltningen innan de fattar beslutet.⁴³

Detta blir viktigare ju vagare den direkta styrningen är.

Den svenska skolan har genomgått flera reformer under efterkrigstiden. Dessa reformer har det gemensamt att de beslutats och genomförts under motstånd från betydande delar av lärarkåren. Lärarna har pga. bland annat detta mycket dåligt förtroende för skolpolitiker.⁴⁴

Relationen mellan beslutsfattarna och skolans professionella organisationer har traditionellt sett dessutom varit sämre än t ex. den mellan beslutsfattarna och socialtjänstens organisationer.⁴⁵

Närbyråkrater har en betydande handlingsfrihet och detta innebär att relationen mellan beslutsfattare och verkställare i detta förhållande inte kan beskrivas som en situation där en överordnad styr en underordnad. Situationen är inte hierarkisk. Snarare bör man se på relationen som en förhandlingsrelation i vilken politikerna och verkställarna är självständiga parter som har delvis motstridiga, delvis sammanfallande intressen. Vid en sådan relation kommer en samarbetsstrategi med ömsesidig respekt för varandra vara mest framgångsrik. Övertalning, och inte ordergivning blir politikernas styrinstrument.⁴⁶

Detta har alltså inte alltid varit fallet inom den svenska skolpolitiken.

⁴² Rothstein (red.) sid. 29

⁴³ Rothstein (red.). Sid. 28 ff

⁴⁴ Rothstein (red.). sid. 38

⁴⁵ Rothstein (red.). sid. 39

⁴⁶ Ibid.

Tidigare forskning

Mellan 1820 och 1970 sattes i den svenska skolan betyg i ordning och uppförande, och eleverna betygsattes utifrån en skala bestående av bokstäverna A, B & C. 1970 slutade man alltså med detta och sedan dess har vi inte haft några ordningsbetyg i skolan.⁴⁷

1990 tillsatte den dåvarande regeringen en utredning om den svenska skolan och framförallt frågan om det rådande, samt införandet av ett nytt, betygssystem. Inom denna utredning fanns även direktiv att inom betygssystemets ramar utreda frågan om ordning och uppförande i skolan. I direktiven fanns alltså med att man skulle belysa förutsättningarna för införandet av någon form av betyg eller omdömen i ordning och uppförande.⁴⁸

Experter och lärare diskuterade frågan under ett tvådagarsseminarium. Vid denna diskussion berörde man hur det var på den tiden då betyg i ordning och uppförande gavs. Det fanns de elever som satte en ära i sänkta betyg samtidigt som det fanns de skötsamma eleverna, som för något ytterst trivialt eller marginellt fick sänkt uppförandebetyg. För de senare eleverna innebar detta en kränkning som satte djupa spår ända in i vuxenlivet. I utredningen framkom att man ansåg att det finns risk för att det blir godtycklighet i bedömningen av ordning och uppförande, och man ställer sig frågande till vilka kriterier som skulle kunna gälla.⁴⁹

Vidare menade man att uppfostran utifrån bestraffning som princip inte bara är ineffektiv utan också får negativa konsekvenser. I skolsammanhang kan det hända att bestraffning utdelas utan att några åtgärder vidtas för att utreda orsakerna till elevens beteende, så att denna får hjälp att klara av sin situation. Betyg i ordning och uppförande leder heller inte till att eleven lär något och inte till att relationen mellan eleven och den som bestraffar förbättras. Risken är istället att eleven alltmer utestängs från den sociala gemenskapen med onda cirklar som följd. Man menar dessutom att betyg i ordning och uppförande inte räcker för att klara av de problem i skolans vardag som behöver åtgärdas.⁵⁰

Istället för betyg i ordning och uppförande föreslog man i utredningen istället att det i de svenska skolorna skulle införas elevsamtal.⁵¹

Dessa samtal som man i denna utredning ifrån början av 1990-talet föreslår har vi i dagens skola i form av de så kallade utvecklingssamtalen.

Torsten Husén var under den senare halvan av 1900-talet en av de främsta forskarna vad gäller skolfrågor. Han har i flera studier undersökt skolan utifrån frågan om disciplin i densamma. I *Skolan och disciplinen* från 1974 menar Husén att disciplinfrågan inte är en skolfråga utan en samhällsfråga och att disciplinproblem följaktligen inte kan lösas enbart på det skolpedagogiska planet. Han hävdar att det inte räcker med de åtgärder som kan vidtas i klassrummet.⁵²

Han menar vidare att eleverna är produkter av ett samhälle som via deras föräldrar har påverkat dem fram till det att de börjar skolan. Inte heller under själva skolgången utgör skolans normer den primära influensen för eleverna. Elever, och speciellt då de kommit

⁴⁷ SOU 1992:86 sid. 15, 83

⁴⁸ SOU 1992:86 sid. 83

⁴⁹ SOU 1992:86 sid. 84

⁵⁰ SOU 1992:86 sid. 84

⁵¹ SOU 1992:86 sid. 84

⁵² Husén Torsten, 1974, sid. 7

upp i tonåren, påverkas och präglas alltså av främst föräldrarna men i stor utsträckning också av kompisar, och i mycket liten utsträckning av lärarna.⁵³

Eftersom disciplinsituationen i skolan betingas av en rad olika faktorer som har sina rötter i samhällsmönstret som helhet ser Husén det som förhållandevis självklart att det inte finns någon enkel patentröslösning på sådana problem. Om man vill komma till rätta med situationen så måste man klargöra vilka orsaker som ligger bakom och inte bara plåstra om symtomen.⁵⁴

Enligt Husén lever vi i ett värdepluralistisk samhälle och variationen mellan hur vi ser på uppfostring är stor.⁵⁵

I boken *Skolan i fokus* från 1989 menar samme Husén att krissymtomen i skolan är påtagliga. Sådana företeelser som ökande skolk, vandalism och mobbing blir allt vanligare. Han hävdar att samhällets sociala problem flyttar in i skolan, och att det från samhällets sida sedan förväntas att skolan ska ta hand om problemen genom att ta hand om uppgifter som alltmer glidit familjerna ur händerna. Men enligt Husén är inte skolan, om den inte förvandlas till ett internat, rustad att fullgöra uppgifter som traditionellt sett har vilat på, och måste vila på, familjen och närsamhället.⁵⁶

”De elever som inte kan falla tillbaka på det sociala kapital som ett stödjande nätverk i hem och grannskap innebär, bildar en ”pedagogiska underklass”.”⁵⁷

Husén menar att barn vars föräldrar är mer ”barncentrerade” är bättre anpassade i skolan än de vars föräldrar är mera inriktade på egna förehavanden, såsom t ex. att göra karriär och tjäna pengar. Överhuvudtaget klarar sig barn som i hem och närsamhälle kan förlita sig på ett stödjande nätverk av intresse, omsorg och generositet bättre än de barn som inte har detta stöd runt omkring sig.⁵⁸

Resultat

Det resultat som vi kommit fram till i denna undersökning utgörs av de svar som vi fick på de frågor som ingick i de intervjuer vi genomförde. Dessa frågor är 12 till antalet och de berör frågor som är kopplade, eller går att koppla till dels Bourdieus teorier om kulturellt kapital och sociala fält, och dels till teorier om implementering (se bilaga).

Vi genomförde sammanlagt fem intervjuer med högstadielärare vid Fjällskolan i Göteborg. Lärarna som har deltagit i undersökningen ville vara anonyma.

På Fjällskolan hade ordningsbetyg inte diskuterats i några ordnade former och tre av de lärare som vi intervjuade sade sig inte ha diskuterat detta alls. De två andra lärarna sade sig dock ha diskuterat detta, om än i liten utsträckning, med arbetskamrater på fikaraster.⁵⁹

Resultaten från intervjuerna är nedan uppdelade under två underrubriker vilka utgår ifrån de frågeställningar undersökningen har som utgångspunkt. Det är dock så att frågorna och svaren går in i, och överlappar varandra. En fråga, och lärarnas svar på

⁵³ Husén Torsten, 1974, sid. 7

⁵⁴ Husén Torsten, 1974, sid. 8

⁵⁵ Husén Torsten, 1974, sid. 12

⁵⁶ Husén Torsten, 1989, sid. 14

⁵⁷ Husén Torsten, 1989, sid. 14

⁵⁸ Husén Torsten, 1989, sid. 31

⁵⁹ Intervju 1, 2, 3, 4 & 5

densamma, kan beröra båda frågeställningarna även om den i huvudsak hör till en av de senare.

Lärarnas syn på ordningsbetygets sociala effekter på eleverna.

Den första frågan är förhållandevis generell i sin karaktär eftersom den är tänkt att vara en slags inledning som får igång själva intervjun. Den är inriktad på vad de tycker om ett eventuellt införande av ordningsbetyg.

På denna inledande fråga har samtliga fem lärare svarat att de är osäkra, att det är en svår fråga. En lärare ansåg sig inte vara så insatt i frågan men att ordning i skolan var ett område som det inte tas tillräckligt mycket ansvar för som det är idag. En annan menade att frågan måste diskuteras mer. Han sade dessutom att han inte gillade tanken på ett betyg men att han kunde tänka sig det om det utformades som ett omdöme. En tredje lärare sade sig vara kluven och att det finns både för- och nackdelar, medan ytterligare en var tveksam. Han menade att:

”Starka elever nog kommer tjäna på ett införande av ordningsbetyg men för ”strulpellarna” kan det nog innebära att de får en stämpel på sig vilket kan leda till en negativ spiral där eleven istället inte kommer alls till skolan.”⁶⁰

Den femte tror inte att ordningsbetyg är lösningen på problemet utan att man borde försöka åtgärda orsakerna till oordningen istället.⁶¹

Två av lärarna ställde sig frågande till ordningsbetygen och frågade sig om man då ska ha ett ämne som heter ordning och uppförande där eleverna får lära sig att vara ordningsamma och som det sedan sätts betyg i. En av dessa menade att alla har svackor och ansåg att det var fel att eleverna sedan ska behöva bära med sig sitt ordningsbetyg resten av livet. Samtidigt sade hon att det kanske kan vara bra för vissa elever.⁶²

Den andra frågan berör hur de tror att ett ordningsbetyg kan påverka elever beroende på deras olika bakgrunder, (såsom social och kulturell bakgrund).

På denna fråga ansåg fyra av lärarna att det troligtvis kommer påverka olika elever på olika sätt beroende på deras bakgrund medan en lärare var mer tveksam.

En sade att det finns en risk att de elever som har vissa åsikter eller inställningar eller som är ifrågasättande till skolan och dess form kommer att missgynnas av ett ordningsbetyg. Samtidigt menar hon att det kanske är just de eleverna som skolan, eller samhället, behöver.⁶³

En annan hoppades och ville inte tro att det behöver påverka, men sa samtidigt att det kan göra det. Olikheter finns alltid med i en persons bagaget och man påverkas i mycket större utsträckning av hur det fungerar hemma än hur det fungerar i skolan. Men han trodde ändå att det inte behövde påverka så mycket.⁶⁴

Ytterligare en lärare ansåg att det är klart att det kan påverka. Inom olika kulturer råder olika förhållningssätt. Ett exempel är att man i vissa kulturer tittar varandra i ögonen när man pratar med varandra medan man i andra kulturer inte har ögonkontakt på det sättet. Sådana små olikheter som sker mer eller mindre omedvetet finns ju i alla

⁶⁰ Intervju 4

⁶¹ Intervju 1, 2, 3, 4 & 5

⁶² Intervju 3 & 5

⁶³ Intervju 1

⁶⁴ Intervju 2

situationer och kan därmed också påverka hur ett ordningsbetyg i skolan kommer att sättas. Signaler kan misstolkas. Denna lärare sade vidare:

”Hur barnen är uppfostrade hemifrån styr jättemycket, och de som är uppfostrade att vara ordningsamma har ett ordningsamt beteende gratis medan de andra får försöka och försöka. Det är svårt att ändra på sig själv, mycket svårare än att plugga lite extra på matte om man vill få ett bättre betyg i det ämnet.”⁶⁵

Hon lyfte också fram att det bland elever i vissa åldrar är lite av en jargong i vilken man ska vara lite nonchalant och cool. Hon trodde vidare att flickor generellt sätt gynnas av ett ordningsbetyg då de är mer tillbakadragna och killar är mer på hugget. Det behöver inte innebära att flickorna är snällare eller trevligare.⁶⁶

En fjärde lärare trodde också att ett ordningsbetyg kan påverka elever olika beroende på den kultur de har med sig hemifrån. Elever från familjer i vilka utbildning anses viktig och där familjen bryr sig om skolan kommer bry sig om vad de får i ordningsbetyg medan elever från familjer i vilka skolan inte anses lika viktig, i större utsträckning kommer strunta i ordningsbetyget. Dessa elever struntar redan idag i de vanliga betygen och kommer troligtvis inte bry sig om ordningsbetyget heller menade han.⁶⁷

Även den femte läraren ansåg att ordningsbetyget kommer påverka elever olika. Hon sade:

”Det är svårt att förändra ett beteende som kommer sig av vilken social, eller kulturell bakgrund man har och det finns en risk att ett ordningsbetyg istället blir en stämpel som gör det ännu svårare att förändra beteendet. Elever som kommer från en hårdare social bakgrund kommer, generellt sett, missgynnas av ett ordningsbetyg.”⁶⁸

Om en elev kommer från förhållandevis stabila sociala förhållanden har han/hon lättare att förändra ett stökigt beteende medan vad gäller en elev med en annan, inte lika stabil social situation, finns kanske inte kraften att förändra sitt beteende. Stökigheten beror ofta, menade hon, på den sociala situationen. I stället menar hon att skolan borde satsa på andra metoder, som att försöka finna orsakerna till varför en elev tex. kommer sent till lektioner. Att ge mer uppmärksamhet och extra stöd till de elever som behöver det.⁶⁹

Med fråga tre frågade vi om de ansåg att man kan sätta ett ordningsbetyg som inte är normativt. Denna fråga förtydligades med tillägget: Har skolan och lärarna normer som kan krocka med olika elevgruppers normer?

Här fick vi lite olika svar av lärarna. En lärare ansåg att det går att sätta ordningsbetyg som inte är normativt. ”Att komma i tid behöver inte krocka med någon kultur eller samhällsklass”.⁷⁰

En annan lärare menade att det beror på vilka regler som sätts upp. Han menade vidare att dessa regler inte bör sättas av skolpolitiker utan på skolorna av lärarna och eleverna tillsammans. Då skulle det inte behöva krocka med olika kulturer.⁷¹

De övriga tre lärarna ansåg att det säkert kan bli så att ordningsbetyget kommer representera en norm om vad som är ordning och att denna kan komma att krocka med olika elevgrupper sätt att se på ordning. En av de tre menar att detta troligen kommer att

⁶⁵ Intervju 3

⁶⁶ Intervju 3

⁶⁷ Intervju 4

⁶⁸ Intervju 5

⁶⁹ Intervju 5

⁷⁰ Intervju 2

⁷¹ Intervju 1

vara en större fråga på mångkulturella skolor och lyfter fram frågan om kepsens varande eller icke varande som ett exempel på där skolan och lärarnas normer krockar med elevernas.⁷²

En annan lärare sade att det i stora drag säkert är samma normer men att det finns olika nyanser, medan ytterligare en lärare menade att det inte går att sätta en norm som gäller för alla och att man därför istället borde nöja sig med att ha ordningsregler som skolorna själva sätter upp, och inte betyg.⁷³

Nästa fråga rörde mer det personliga planet och hur lärarna såg på vad som representerar ordning och gott uppförande inom skolan.

Lärarna hade här en ganska samstämmig bild av vad som är ordning och gott uppförande. Ordning menade de var att ta ansvar för sina studier, att komma i tid till lektionerna och ha med sig rätt material. Gott uppförande utgörs i deras mening av sådant som att kunna visa hänsyn, kunna vara tyst och lyssna på andra men ändå våga fråga och ifrågasätta. Eleverna måste få ha ett kritiskt förhållningssätt. Vidare är gott uppförande enligt lärarna att vara trevlig och visa respekt.⁷⁴

En av lärarna hade svårt att se hur han skulle kunna sätta betyg på uppförande. Han sade: ”Ska man gå efter antal tillsägningar då eller?”⁷⁵

I den femte frågan frågade vi om de ansåg att det finns en risk för att bedömningen av ett ordningsbetyg blir godtycklig.

På denna fråga svarade alla fem att denna risk finns. Två av lärarna menade att denna risk finns i all betygsättning, men en av dem ansåg att man kunde minska denna risk genom att ha en öppen diskussion kring bedömningen.⁷⁶

De övriga tre ansåg att det fanns en stor risk för godtycke. En av dessa tre menade att olika lärare har olika toleransnivåer och därför också kommer bedöma eleverna olika. En annan lärare menade att det kan handla om sådana saker som att personkemin mellan elev och lärare inte stämmer och att det vore hemskt om detta utgjorde grund för ett betyg.⁷⁷

Lärarnas syn på operationalisering av ordningsbetyg

Med fråga sex frågade vi lärarna, utifrån deras egenskap som pedagoger, vilka fördelar respektive nackdelar de ser med införandet av ett ordningsbetyg i skolan.

På denna fråga svarade tre av lärarna att en fördel nog kunde vara att eleverna kanske skärper till sig och ser till att komma i tid och att ha med sig rätt material. Vidare menade två av lärarna att vissa föräldrar kanske kan ta till sig det bättre om de får det i form av ett betyg istället för ett utvecklingssamtal.⁷⁸

Nackdelar såg tre av lärarna i att skolan med ett ordningsbetyg inte gör något åt orsakerna till oordningen eller det dåliga uppförandet. En lärare menade att det finns

⁷² Intervju 4

⁷³ Intervju 3 & 5

⁷⁴ Intervju 1, 2, 3, 4 & 5

⁷⁵ Intervju 1

⁷⁶ Intervju 1 & 2

⁷⁷ Intervju 3, 4 & 5

⁷⁸ Intervju 1, 2, 3, 4 & 5

risk för att det blir fjäsk och rävspel inför läraren men att elevernas beteende inte egentligen ändras.⁷⁹ En annan lärare sade att:

”Elevers stökighet kan ha en orsak och det kanske är så att man inte kan skärpa till sig. Då kan ett ordningsbetyg innebära en stämpel: En gång stökig alltid stökig!”⁸⁰

Ytterligare en lärare menade att ett ordningsbetyg kanske kan komma åt de elever som är lite på glid men kommer dock inte åt värstingarna. Där kan det istället bli en tvärtom-effekt. Vidare menade han att det kan få den effekten att elever inte vågar göra något som de borde för att de är rädda att komma för sent och få ett sämre ordningsbetyg.⁸¹

Fråga sju handlade om hur de trodde att relationen mellan lärare och elever förändras eller påverkas av införandet av ordningsbetyg.

På denna fråga svarade lärarna lite olika. Tre var, med lite olika utgångspunkt, inne på att det inte behövde förändras så mycket. En av dessa tre menade att det inte skulle bli någon skillnad med ”vanliga” elever men att det dock skulle bli svårare att bygga en bra relation med ”strulpellarna”⁸²

En annan av dessa tre lärare menade att det berodde på ordningsbetygens utformning och hävdade:

”Om det endast gäller att komma i tid och ha med sig penna och papper så blir det nog inte någon skillnad i relationen mellan lärare och elever, men om det gäller uppförande så kan det bli en påklistrad och konstig situation där eleverna är trevliga för betygets skull.”⁸³

Tre av lärarna menade dock att de trodde att relationen kunde förändras. En trodde att det skulle bli mer fjäskande för läraren, medan två av lärarna såg en risk i att elevernas sätt gentemot läraren kunde förändras på så sätt att de blev lite rädda för läraren och tänkte efter mer innan de vände sig till läraren.⁸⁴ En av dessa lärare sade att hon trodde att relationen människa till människa kunde förändras och att detta inte var bra eftersom hon vill ha en så öppen relation till eleverna som möjligt.⁸⁵

I fråga åtta frågade vi dem hur man konkret, enligt dem, skulle gå till väga vid bedömningen när ett ordningsbetyg ska sättas.

Detta var en svår fråga för lärarna att besvara eftersom de aldrig har satt några ordningsbetyg tidigare. Två av lärarna menade att det kommer krävas mycket tydliga kriterier uppifrån vad som ska gälla, annars finns risken att det blir en väldigt subjektiv bedömning.⁸⁶

Två andra lärare ansåg att det krävs att lärare emellan på skolorna, pratar ihop sig om det här, om hur det ska se ut och hur bedömningen ska se ut. Annars är det en större risk att det blir subjektiv bedömning.⁸⁷ Det måste alltså komma nerifrån och upp och inte tvärtom.

⁷⁹ Intervju 3

⁸⁰ Intervju 5

⁸¹ Intervju 4

⁸² Intervju 4

⁸³ Intervju 1

⁸⁴ Intervju 2 & 3

⁸⁵ Intervju 3

⁸⁶ Intervju 3 & 4

⁸⁷ Intervju 2 & 5

Vidare menade två av lärarna att enskilda lärare, inte kan sätta ett ordningsbetyg utan att detta bör göras i arbetslaget. En av dem sade: ”En elev kan ju vara stökig på en lektion och samtidigt vara ordningsam på en annan.”⁸⁸

Fråga 9: Finns det en risk om man inte har ordningsbetyg att omdöme om ordning kommer med i det vanliga kunskapsbetyget?

På denna fråga svarade alla fem lärarna att denna risk finns och fyra av dem menade att ordning, i form av att komma i tid och ha med sig rätt material, har ett samband med kunskapsbetyget.⁸⁹

Den tionde frågan handlade om huruvida de tyckte att utvecklingssamtalen fungerar, och om det är ett tillräckligt eller otillräckligt instrument för att hantera ordning och uppförande.

På denna fråga svarade tre av lärarna att utvecklingssamtalen är ett tillräckligt instrument eller forum för att hantera frågor om ordning och uppförande. En av dessa tre lärare sade att oordningens orsaker ligger i andra faktorer ofta utanför skolan som hemmiljö och att det är fel att hota med ett ordningsbetyg och bättre med en dialog, att fråga varför eleven kommer för sent eller inte har med sig penna till lektionen.⁹⁰

Ytterligare en lärare sa sig vara osäker och inte veta.⁹¹

Den femte läraren ansåg att det behövs ett kraftfullare instrument. Han menade att skolan som det är idag inte har något att sätta emot om en elev är stökig och föräldrarna inte bryr sig, men han trodde dock inte att ordningsbetyg var rätt väg att gå.⁹²

I fråga elva frågade vi om de ansåg att ordningsbetyg i skolan är förenligt med skolans andra styrdokument.

Här menade fyra av lärarna att ett ordningsbetyg inte är förenligt med skolans övriga styrdokument. En ansåg att ingen bedömning egentligen är förenlig med skollagen och läroplanen. En annan sade att skolan inte ska bedöma människan i sig, det är inte dess uppgift. En tredje sade att det med ett ordningsbetyg blir fråga om ett utdömande som inte är förenligt med skolans uppgift. I stället borde skolan ge stöd till de individer som behöver det. Den fjärde av dessa lärare ansåg att:

Det beror på hur de utformas, men det är stor risk att det krockar med värdegrunden och tanken om att behandla alla individer utifrån deras förmåga, förutsättningar och behov.⁹³

Den femte läraren menade dock att det inte behövde krocka med skolans andra styrdokument, men att detta berodde på utformningen. Han hävdade att kriterierna för ordningsbetygen måste skrivas på rätt sätt och att detta inte kan göras på enskilda skolor eftersom det då kommer bli godtycklighet och subjektivitet i betygen. Istället måste kriterierna skrivas på central nivå, och skrivas så att de blir tydliga, eller ”glasklara”, som han uttryckte det.⁹⁴

Fråga 12: Har politikerna, enligt dig, förankrat förslaget inom lärarkåren?

⁸⁸ Intervju 4 & 5

⁸⁹ Intervju 1, 2, 3, 4 & 5

⁹⁰ Intervju 1, 3 & 5

⁹¹ Intervju 2

⁹² Intervju 4

⁹³ Intervju 1, 2, 3 & 5

⁹⁴ Intervju 4

Här ansåg alla fem lärarna att politikerna inte har gjort detta. En menade att de kanske hade frågat fackföreningarna men att det inte hade förts tillbaka till lärarna. En annan lärare uttryckte hur viktigt det är att sådana här förslag kommer nedifrån och upp, och inte tvärtom. Han menade att det annars lätt uppkommer ovisshet bland lärare om vad förslaget går ut på. En tredje lärare menade:

”Det känns som om det här förslaget om ordningsbetyg bara är en nödlösning från politikernas sida för att de inte har råd att åtgärda det egentliga problemet genom att öka lärartätheten.”⁹⁵

Samtliga fem lärare ansåg alltså att politikerna inte har förankrat förslaget att införa ordningsbetyg i den svenska skolan inom lärarkåren.

Analys

Utifrån den redovisning vi gjort av svaren på frågorna vi ställde de fem lärarna, ska vi nu försöka analysera dem i ljuset av de teoretiska utgångspunkter vi tidigare beskrivit. Vi har försökt att analysera lärarnas olika svar fråga för fråga. Det innebär att vi kommer att beskriva de mönster och tendenser som vi kan skönja i svaren, men vi kommer också att försöka förstå olikheterna och nyanser i svaren.

Det var inte några entydiga svar från lärarna när det gällde deras inställning till ordningsbetyget generellt. Men ju längre in i frågorna vi kom kunde man ana en negativ tendens i flera av lärarnas syn på ett eventuellt införande av ordningsbetyg.

När vi tittar på svaren på den andra frågan så kan man relativt lätt ana Bourdieus resonemang om elevernas kulturella kapital i relationen till skolan som ett socialt fält hos flera av lärarnas svar. En lärare menade att elever kommer från olika kulturella bakgrunder och att ”Signaler kan misstolkas” i klassrummet. Samma lärare menade att vissa får med sig gratis hemifrån när det gäller ett passande uppförande. En lärare ansåg att hemmets syn på ordningsbetyg kommer att påverka hur eleverna ser på betyget. Den lärare som var mest positiv till betyget sa att hon hoppades inte att elevernas sociala bakgrund skulle spela roll, men kunde ändå inte utesluta det.

Utgår vi från Margreth Hills forskning om att elever kan utveckla ett habitus som står i opposition till skolan så fann vi även där intressanta svar. Tex tyckte en lärare att elever som ifrågasätter skolan kan komma att missgynnas. En annan lärare sa att eleverna i vissa åldrar använde sig av en jargong som skulle innebära att de uppträdde lite nonchalant och ”cool”. Det kan till och med vara så att det ingår i vissa åldrar eller i vissa elevgrupper att spela en roll som står i polemik till skolan och vuxenvärlden. Dvs att det kan ge tex symboliskt kapital för elever i relation till andra elever, som vågar uppträda utmanande mot tex läraren. Alltså kan det uppstå en situation där elever både vinner prestige inom den egna gruppen, samtidigt som deras relation eller försämras gentemot läraren och skolan.

Om vi tittar på svaren från den tredje frågan, så ansåg några lärare att betyget nödvändigtvis inte måste vara normativt. En svarade: ”Att komma i tid behöver inte

⁹⁵ Intervju 1, 2, 3, 4 & 5

krocka med någon kultur eller samhällsklass”. En andra lärare menade på att det var möjligt att komma från ett normativt betyg om skolan, lärarna och eleverna själva fick sätta upp reglerna för underlaget av betygen. De övriga tre lärarna ansåg att det var mycket troligt att betyget skulle bli normativt och att betygets kriterier skulle lätt kunna krocka i särskilt mångkulturella skolor. Ett exempel på där normer kan påverka synen på ordning och uppförande var särskilt en av lärarnas svar. Han berättade om elever med kepsar under lektionstid. För många ungdomar kan kepsen handla om en modefråga och inget annat, medan för lärare och det vuxna samhället handlar det om en respektfråga att inte bära keps i klassrummet. Ett agerande - i det här fallet kepsanvändning i klassrummet - kan få olika utfall beroende på vems perspektiv det rör sig om. I det här avseendet kan man tolka in att det kulturella och sociala kapitalet kan skiljas åt mellan lärare och elever, och som i detta exempel kan krocka.

Vad man kan säga så långt om de här svaren så finns det en ingen entydig bild om ordningsbetygets normativitet i lärarnas uppfattningar. Men de verkar dock vara överens om att det finns en risk för detta. När det gällde den fjärde frågan om vad de själva ansåg vara bra kriterier för uppförande och ordning så var de övervägande överens. De tyckte alla att kriterier som att komma i tid och ha med sig pennor och material till lektionerna var rimliga krav att ställa. Däremot var de intervjuade lärarna inte lika överens när det gällde kriterier som handlade om ”acceptabelt” språkbruk” och att eleven ”samarbetar väl” som återfinns i Folkpartiets kriterier. Flera lärare ansåg att det finns stor risk för subjektiv bedömning vad gäller dessa kriterier. Vi kan inte tolka detta på annat sätt än att flertalet av lärarna ansåg att sådana kriterier speglar allt för tydligt ett normativt socialt och kulturellt kapitals betydelse för elevers förutsättningar att lyckas i skolan.

Flera lärare tyckte att ett ordningsbetyg skulle kräva att flera lärare måste vara inblandade och att det måste finnas tydliga kriterier. På den femte frågan om godtycklighet i betygsättande, ansåg samtliga av de intervjuade lärarna att denna risk var påtaglig. Någon betonade att personkemin mellan lärare och elev kunde påverka bedömningen, och att lärare har olika toleransnivåer. Även här kan man ana en viss medvetenhet hos lärarna när det gällde dem och elevers olika habitus d v s att deras olika värderingar och normer och deras olika positioner i fältet kan medföra ett godtycke och därav ett problem med betygssättningen.

När det gällde operationalisering av förslaget och lärarnas pedagogiska roll i förhållande till ordningsbetyget såg lärarna både för- och nackdelar. Flera lärare trodde att det skulle kunna få en effekt av att en del elever skärper till sig och ser till att komma i tid och att ha med sig rätt material, vilket skulle kunna skapa en bättre arbetsro. Två av lärarna menade att för vissa elever skulle det vara bra med ett ordningsbetyg istället för utvecklingssamtal därför att deras föräldrar då kanske skulle reagera mer på om eleverna inte skötte sig i skolan. Elever som var på ”glid” skulle kanske vakna till och skärpa sig om de visste att de fick betyg i ordning. Tre av lärarna såg dock tydliga risker. De menade att en del elever kan bli ögontjänare och fjäska inför lärarna, medan andra elever reagerar tvärtom. Elever som redan känner ett utanförskap i skolan skulle kanske känna ännu större misstro till lärarna med ett betyg i ordning. Vidare framkom tankar kring att stökighet kan ha en orsak och att elever som är stökiga helt enkelt inte kan skärpa sig. Vid en sådan situation skulle ett ordningsbetyg innebära en stämpel på eleven: ”En gång stökig alltid stökig!” Dessa tankar tangerar Bourdieus

teorier om det kulturella kapitalet. Orsaker som har sitt ursprung i elevers bakgrund och kulturella kapital påverkar hur de lyckas i skolan, och således skulle ett ordningsbetyg få negativa effekter, i form av en stämpel, för stökiga elever. Denna problematik rör även fråga sju som handlade om relationen mellan lärare och elev. De flesta lärarna betonade att det beror på hur ordningsbetygen var utformade. Särskilt en lärare ansåg att det skulle förstärka klyftan mellan ”stökigare” elever och läraren. Många trodde dock inte att det nödvändigtvis skulle påverka relationen med ett ordningsbetyg när det gällde majoriteten av eleverna. En lärare såg den öppna relationen till eleverna som hotad av ordningsbetyget. Det är svårt att utifrån svaren dra några absoluta slutsatser om detta, men åtminstone tre av lärarna sa att ordningsbetyget skulle kunna påverka relationen med ”stökigare” elever. Det verkar som om flera lärare vi frågade tror att ett betyg i ordning kan få vissa elevgrupper att skärpa till sig, men att det kan fördjupa ”klyftan” med andra elevgrupper och läraren. Man kan här skönja att elever har olika förutsättningar när det gäller att tillägna sig ett kulturellt kapital, vilket i sin tur påverkar utgången av tillämpning av betyget. Men, som vi tidigare varit inne på, och som är i linje med Hills resultat, kan vissa elever som för en större distans till lärare och skola stärka deras symboliska kapital gentemot andra elever i form av högre prestige etc. beroende på elevernas inbördes relationer (fält).

När det gällde frågan om att konkret tillämpa bedömning i ordning och uppförande så tyckte de flesta av lärarna att detta var svårt att besvara eftersom de aldrig har satt några ordningsbetyg tidigare. Men två lärare sa att det skulle krävas mycket tydliga kriterier uppifrån om vad som ska gälla. Återigen återropades den stora risken för en subjektiv och godtycklig bedömning. Det framkom dessutom tankar kring att ordningsbetyg inte kan sättas av enskilda lärare utan att detta måste göras av flera lärare tillsammans, i t ex. lärarlag. Dessa tankar handlar utifrån implementeringsteori om olika former av styrning. Tydliga kriterier uppifrån utgör en direkt styrning och denna måste vara tydlig så att lärarna förstår hur de ska sätta betygen, annars kommer operationaliseringen av ordningsbetygen inte att fungera. Det samma gäller nästa fundering från lärarna, fast den handlar om den indirekta styrningen i form av resurser. Skolorna måste få tillräckligt med resurser så att lärarna kan sätta ordningsbetygen i arbetslag. Då den första funderingen handlade om att lärarna ska förstå förslaget så handlar den senare om att de måste kunna genomföra det.

När det gäller lärarnas syn på huruvida ordningsbetyg sätts i det befintliga kunskapsbetyget så var lärarna överens om att så sker. Vad man kan säga är att ordning och uppförande verkar redan nu bedömas av lärarna. Detta skulle tala mycket för Bourdieus maktstrukturanalys mellan elever och lärare. Det kan verka som om ordning och uppförande bedöms mer eller mindre omedvetet av lärare ändå. Problemet är bara att det inte synliggörs. Därmed skulle ett ordningsbetyg synliggöra något som inte syns idag. Teoretiskt sätt skulle ett existerande ordningsbetyg kunna innebära att vissa ”stökigare” elever skulle gynnas i bedömningen av kunskapsbetyget, eftersom det blir tydligare att ordning och uppförande ska bedömas separat. Det som talar emot ett sådant resonemang, är att flera lärare ansåg att ordning och uppförande hänger ihop med kunskapsprocesserna. Alltså är det ingen garanti för att det skulle förändra något till det bättre, särskilt inte eftersom just maktstrukturen mellan elever och lärare även den kan bli mer tydlig, och fördjupa klyftan mellan vissa elever och lärare med ett införande av ordningsbetyget.

När vi går vidare och tittar på svaren från fråga tio, så ser vi att tre av lärarna tyckte att utvecklingssamtalen var tillräckliga för att hantera problemet med oordning i skolan. En lärare menade att dialog var bättre än att ”hota” med betyg. Samma lärare sa att oordningens orsaker finns oftast att hitta utanför skolan – i hemmet. Och att betyg inte skulle spela någon större roll. Endast en lärare ansåg att utvecklingssamtalen inte räckte till men trodde samtidigt att ett ordningsbetyg inte var ett bra alternativ. Det är svårt att göra en annan tolkning än att flertalet av lärarna ser elevernas sociala situation och bakgrund, som orsak till deras uppförande i skolan, och att utvecklingssamtal med elever lättare kan skapa en kontakt med eleverna och på så sätt påverka dem i positiv riktning. Här ser vi tydligt att lärarna föredrar utvecklingssamtal före ordningsbetyg. Den enda läraren som inte anser att de förra fungerar menar att ordningsbetyg ändå inte är ett önskvärt alternativ. För att förslaget om ordningsbetyg ska kunna implementeras, eller operationaliseras på ett bra sätt krävs att beslutsfattarna har lärarna med sig och att de senare vill genomföra förslaget. Detta blir särskilt viktigt då det gäller skolan eftersom denna institution består av tjänstemän av typen närbyråkrater. Eftersom närbyråkrater har stor handlingsfrihet gentemot beslutsfattarna blir det väldigt svårt att uppifrån styra dem om de inte tycker att förslaget är en bra idé.

De flesta av lärarna vi intervjuade ansåg att ordningsbetyget krockar med andra styrdokument. De motiverade olika anledningar till detta. En tyckte att bedömning inte var förenligt med styrdokumentet över huvudtaget, en annan påpekade att det finns stor risk att det krockar med värdegrunden och tanken om att behandla alla individer utifrån deras förmåga, förutsättningar och behov.

Ytterligare en lärare ansåg att ett ordningsbetyg leder till att man bedömer ”människan” och inte vad eleven presterar. En lärare menade dock att det inte behöver krocka med andra styrdokument, men det krävs en stor tydlighet för att undvika godtycke vid bedömning.

Även om svaren skilde sig åt något så var 4 av 5 lärare inne på liknande resonemang. De menade att ett ordningsbetyg skulle krocka med styrdokumentet. Även den lärare som inte såg att ordningsbetyget nödvändigtvis skulle krocka med styrdokumentet, var noga med att understryka riskerna. Utifrån vad de hänvisade till då de refererade till styrdokumentet kan man i ljuset av Bourdieus teoribildning förklara det på så sätt att de flesta av lärarna menade att enskilda elevers identitet och sociala erfarenheter inte borde bedömas. Utifrån implementeringsteori blir det faktum att lärarna anser att ett införande av ordningsbetyg kommer krocka med andra styrdokument inom skolan problematiskt. I det att lärarna måste förstå förslaget ingår även att detta inte ska krocka med annan styrning för skolan. Om så är fallet kommer det att uppstå ett implementeringsproblem och förslaget kommer inte operationaliseras på det sätt som beslutsfattarna hade tänkt sig.

På den sista frågan om Folkpartiets förslag var förankrat i skolvärlden så rädde en rungade enighet om att så inte var fallet. Några av lärarna tyckte att turerna som låg till grund för förslaget inte var tillfredställande, t ex tyckte en att förslaget hade kommit uppifrån, utan tillräcklig förankring hos lärarna på det operativa planet.

En lärare menade att förslaget var en paniklösning på skolans problem. Man anser sig inte ha råd att betala vad skolan kostar. Att skapa en skola med lugn och ro skulle kräva mer resurser inte minst när det gäller personal. Svaren antyder att alla de intervjuade lärarna ansåg att förslaget om ordningsbetyget inte hade anpassats till skolans verklighet, utan att det för den skull var så att de alla var kritiska till ordningsbetyget som sådant. Deras samsyn i kritiken handlade mer om implementeringsproblematiken. I

och med att lärare är så kallade närbyråkrater med mycket stor självständighet gentemot politikerna är det viktigt att beslutsfattarna förankrar beslutet inom skolan. Annars är utsikterna små att beslutet kommer genomföras så som det var tänkt. Det kommer alltså uppstå ett implementeringsproblem. Detta har enligt de fem lärare vi intervjuat inte politikerna gjort utan detta är ett förslag som tydligt går uppifrån och ner. Denna ordning har varit fallet vad gäller skolpolitik tidigare och så verkar det alltså vara även nu. I sin egenskap av närbyråkrater är det lärarna i klassrummen som i stor utsträckning utformar den svenska skolpolitiken. Detta ligger i sakens natur eftersom politikerna inte kan göra alla de hänsynstaganden som skolans verksamhet kräver. Men om förslaget om ordningsbetyg utrustas med mycket klara och tydliga kriterier, vilket lärarna i den här undersökningen också pekat på, finns därför en stor risk att det blir godtycklighet i bedömningen av ordningsbetyg.

Däremot fanns det i flera av svaren en kritik som bottnade i att politiker verkade inte vilja se de sociala problem som fanns utanför skolan och som sen blev synbara och skapade konflikter och problem i klassrummet.

Slutdiskussion

I den här uppsatsen ville vi få reda på vad lärare anser om ett eventuellt införande av ordningsbetygs och vilka sociala effekter för eleverna ett sådant skulle kunna få. Vi valde att intervjuar fem lärare för att på så sätt få en bild av hur de resonerade. Som vi varit inne på finns det vissa olikheter i svaren som gör att det är svårt att säga att det finns några absoluta slutsatser att dra av svaren vi fick från de intervjuade lärarna, men vi kan ana tendenser i många av deras svar som kan hjälpa oss att besvara de frågeställningar vi ställde i början av uppsatsen.

Den första frågan som rörde ordningsbetygets påverkan på elevernas sociala bakgrund, utgick vi ifrån Bourdieus sociologiska arbeten och främst hans teorier om kulturellt kapital och sociala fält. I intervjuerna med lärarna visade det sig att alla lärare såg mer eller mindre risker med att ett ordningsbetyg skulle kunna gynna/missgynna elever beroende på deras sociala bakgrund. Det talades om att elever kommer från olika kulturella bakgrunder och att ” Signaler kan misstolkas” i klassrummet. Flera av lärarna menade också att hemmiljön påverkade eleverna på så sätt att vissa får med sig normer hemifrån när det gäller ett passande uppförande och att dessa normer antingen gynnar eller missgynnar dem i skolan. Hemmiljön kan också påverka hur man ser på själva betyget som sådant, ansåg en lärare.

Bourdies resonemang kring skolan som ett socialt fält och de olika kapital som gäller där får en ny dimension då man belyser att det inom skolan kan finnas olika sociala fält som till och med kan krocka med varandra, som t ex elevgrupper och lärarna eller skolans normer i allmänhet. Denna aspekt blev tydligt i några svar från lärarna som visade att vissa elever kan stärka sin position gentemot andra elever genom att våga stå emot skolans krav och normer. Enligt några lärare fanns det en risk att denna distans mellan sådana elever och skolan skulle öka med ett ordningsbetyg.

Huruvida ett ordningsbetyg skulle vara normativt, d v s att skolan speglar den styrande klassens normer och värderingar (habitus), rådde det lite olika uppfattningar om. Någon lärare menade att normer som går ut på att exempelvis komma i tid inte behöver vara

normativt. Flera lärare påpekade att normativiteten beror på hur kriterierna som ska ligga till grund för bedömningen utformas. Flertalet menade dock att det fanns stor risk för att en normativ bedömning av ordning när det gällde krav på ”acceptabelt språkbruk” och att eleven ”samarbetar väl” vilka är delar som återfinns i Folkpartiets krav.

Detta kan bli särskilt tydligt i mångkulturella skolor, där olika kulturer värdesätter olika beteende menade en lärare. Det kan också handla om generationskrockar när det gäller syn på exempelvis respekt för andra. Olika handlingar kan alltså få olika utfall beroende på vems perspektiv man utgår ifrån.

Godtyckligheten i betygssättningen var också ett problem ansåg alla lärarna. Som exempel på detta sa en lärare att saker som personkemin mellan lärare och elev kunde påverka och att lärare har olika toleransnivåer vilket leder till godtycklighet. Någon lärare menade dock att godtycklighet kunde undvikas med tydliga kriterier och samarbete mellan flera lärare. Men trots detta svar kunde vi inte tolka lärarnas svar på annat sätt än att det förekom åtminstone en medvetenhet hos dem när det gällde elevers olika habitus och att deras olika positioner i fältet kan spela en roll och innebära en godtycklig betygssättning.

Den andra frågeställningen vi vill besvara, handlade om hur de intervjuade lärarna ser på operationaliseringen av förslaget kring ordningsbetyg. Den första frågan på ämnet handlade om hur lärarnas pedagogiska roll skulle påverkas av ett införande av ordningsbetyg. De flesta av lärarna vi intervjuade såg både för- och nackdelar med ett ordningsbetyg. De kunde tänka sig att vissa elever skulle ”skärpa till sig”, både eleverna och deras föräldrar kanske kan ta till sig tillsägelser bättre om de får det i form av ett betyg istället för ett utvecklingssamtal. Men flera av lärarna betonade också nackdelar som kunde uppstå i form av att en del elever antingen inte vågade ifrågasätta lärarna, eller att elever reagerar precis tvärtom. Elever som redan känner ett utanförskap i skolan skulle kanske känna ännu större misstro till lärarna och skolvärlden om de upplevde att deras person blev betygssatt. Denna problematik blev tydlig även på de kommande frågorna vi ställde till lärarna. De flesta lärarna trodde inte att ett ordningsbetygs nödvändigtvis skulle påverka relationen till majoriteten av eleverna, men särskilt en lärare varande för att ordningsbetyg skulle kunna förstärka klyftan mellan ”stökigare” elever och läraren. Detta resonemang bekräftar den bild som Bourdieu och Margreth Hills forskning visat. Elever som inte känner sig hemma i skolan och dess normer kan förstärka den känslan om skolans normer blir allt för påtaglig genom betygssättning. Men det visade sig samtidigt, enligt de flesta lärarna vi intervjuade, att elevernas uppförande ofta ändå räknas med i det befintliga betyget. Om det förhåller sig på det sättet så kan detta tala för en mer eller mindre omedvetet maktstruktur där elevers sociala prestation bedöms redan idag. Frågan är bara vilka konsekvenser detta skulle få om det blev mer synbart genom ett ordningsbetyg.

Oavsett om uppförande betygssatt i de befintliga kunskapsbetygen eller inte, så är det meningen att sånt som rör elevers uppförande ska behandlas under utvecklingssamtalen där läraren och eleven har en dialog om elevens utvecklingsprocess. De flesta lärarna ansåg att denna form var bättre för att komma till rätta med oordning i skolan än ett ordningsbetyg. En lärare svarade att oordningens orsaker oftast finns att hitta utanför skolan.

Vi tolkade flertalet av svaren som att utvecklingssamtal bättre än ett betyg skapar en kontakt med eleverna och på så sätt påverka dem i positiv riktning. De ansåg inte att ordningsbetyg var ett bättre alternativ.

När det gällde ordningsbetygets relation till skolans styrdokument så menade flera lärare att det skulle kunna uppstå en konflikt. En lärare sa att ordningsbetyg innebär att man bedömer "människan" och inte vad eleven presterar. En annan lärare menade att det finns stor risk att ordningsbetyget krockar med skolans värdegrund och tanken om att behandla alla individer utifrån deras förmåga, förutsättningar och behov.

När det gäller den kanske viktigaste aspekten vad beträffar implementeringsproblematiken så ansåg alla lärarna vi intervjuade att förslaget om ordningsbetyget och turerna kring det inte var tillräckligt förankrat i skolan och lärarkollegiet, (vilket dock inte innebär att alla lärarna var negativ till ordningsbetyg som sådant). Däremot var det tydligt i några av svaren att det fanns en kritik gentemot politiker och att de undvek att se grundproblemet med oordningen, d v s sociala problem som finns utanför skolan, främst i hemmen, och som sedan avspeglades genom konflikter och problem i klassrummet. En lärare sa att politikerna inte var beredda att betala vad skolan måste kosta, utan att ordningsbetyget istället ska ses som en nödlösning på skolans problem.

Beslutsfattarna har alltså inte förankrat förslaget inom skolan, vilket är viktigt då lärarkåren utgörs av så kallade närbyråkrater med stor handlingsfrihet. Vi fann dessutom i våra intervjuer att de lärare som deltog i undersökningen att det råder tveksamma förutsättningar vad gäller lärarnas möjlighet att förstå förslaget samt kunna och vilja genomföra det samma. De ansåg att, som tidigare nämnt, utvecklingssamtalen är ett bättre instrument än ordningsbetyg, och att det senare krockar med skolans andra styrdokument samt att det skulle krävas mycket tydliga kriterier uppifrån plus extra resurser så att man kan sätta ordningsbetygen i arbetslag och inte individuellt. Det finns således en påtaglig risk att det nuvarande förslaget om det genomförs skulle stöta på implementeringsproblem.

Avslutningsvis så tycker vi att de frågorna vi ställde har kunnat besvaras på ett tillfredställande sätt, även om lärarnas svar inte alltid var entydiga. Men detta kan också visa på att frågan om ett införande av ordningsbetyg innehåller många dimensioner och perspektiv. Vi kan ändå dra slutsatsen utifrån flertalet av svaren vi fick att ett ordningsbetyg kan medföra sociala effekter när det gäller elevernas relation till skolan. Flertalet av lärarnas såg mer eller mindre stora risker med att elevens sociala bakgrund skulle påverka deras förutsättningar att uppnå ett bra betyg i ordning, vilket kunde påverka deras relation till skolan. De såg också problem med operationaliseringen av förslaget, vilket kan leda till att det inte implementeras på det sätt som beslutsfattarna har tänkt sig.

Det har inte gjorts mycket forskning på ämnet tidigare. Men utifrån det som gjorts, som t ex de texter Torsten Husén skrivit om disciplinen i skolan, och den utredning från 1992 (SOU 1992: 86), som behandlade ett eventuellt införande av ordningsbetyget, visar vår undersökning på liknande slutsatser.

Referenser

Litteratur

Budgetpropositionen (prop. 2006/07:1, volym 8, utgiftsområde 16)

Bunar, Nihad. *Skolan mitt i förorten –Fyra studier om skola, segregation, integration och multikulturalism.* (2001) Stockholm

Dahlberg, Karin. *Kvalitativa metoder för vårdvetare.* (1997) Lund: Studentlitteratur.

Esaiasson, Peter, m fl. *Metodpraktikan.* (2003) Stockholm: Norstedts juridik

Grundskoleförordningen 7 kap. 2 §

Holme, Idar Magne & Krohn Solvang, Bernt. *Forskningsmetodik.* (1997) Lund: Studentlitteratur

Husén, Torsten. *Skolan och disciplinen.* (1974) Hermods förlag

Husén, Torsten. *Skolan i fokus.* (1989) Angered: Almqvist & Wiksell

Leijonborg, Lars & Björklund, Jan. *Skolstart –dags för en ny skolpolitik* (2002) Falun.

Lpo 94

Månson, Per, m fl. *Moderna samhällsteorier.* (2003) Finland: Prisma

Hill Margreth, *Coola killar pluggar inte*, Ord&Bild nr. 3-4 2006, Tema: skolan.

Rothstein, Bo, m fl. *Politik som organisation.* (2002) Angered: SNS Förlag

SOU 1992:86. *Ett nytt betygssystem.* (1992) Stockholm: Allmänna förlaget

Läraryntervjuer

Intervju 1

Intervju 2

Intervju 3

Intervju 4

Intervju 5

Övriga referenser (tidningsartiklar etc.)

Tryckta källor:

Aftonbladet 2006-01-26

Borås Tidning 2006-09-03

Expressen 2006-01-29

Pedagogiska magasinet nr 4/2006

Digitala källor:

<http://www.dn.se/DNet/jsp/polopoly.jsp?d=2390&a=572833>

<http://www.dn.se/DNet/jsp/polopoly.jsp?d=2390&a=572833&rss=1400>

<http://www.lararforbundet.se/web/ws.nsf/Context/00344B1C?OpenDocument>

<http://www.rb.se/sv/Aktuellt/Senaste+nytt/stoppa-infrandet-av-ordningsbetyg.htm>

<http://www.sr.se/ekot/artikel.asp?artikel=782028>

http://www.svd.se/dynamiskt/brannpunkt/did_11664980.asp

http://www.svd.se/dynamiskt/inrikes/did_8730823.asp

http://www.folkpartiet.se/FPTemplates/ImportantArea_20462.aspx

Bilaga. Intervjufrågor.

1. Vad tycker du om ett eventuellt införande av ordningsbetyg?
2. Hur tror du att ett ordningsbetyg kan påverka elever beroende på deras olika bakgrunder (såsom kön, klass eller etnicitet)?
3. Kan man sätta ett ordningsbetyg som inte är normativt? D v s har skolan normer som kan krocka med olika elevgruppers normer?
4. Hur ser du på vad som representerar ordning och gott uppförande?
5. Anser du att det finns risk för att bedömning av ordning och uppförande kan bli godtycklig?
6. I din egenskap av pedagog, vad ser du för fördelar respektive nackdelar med ett ordningsbetyg?
7. Hur tror du att relationen mellan dig och eleverna förändras eller påverkas i och med ett eventuellt införande av ett ordningsbetyg?
8. Hur skulle man konkret gå till väga i bedömningen av ett ordningsbetyg, enligt dig?
9. Finns det risk om man inte har ordningsbetyg att omdöme i ordning kommer med i det befintliga kunskapsbetyget?
10. Hur tycker du att utvecklingssamtalen har fungerat? Är de ett tillräckligt/otillräckligt verktyg för att hantera ordning och uppförande i skolan?
11. Anser du att ordningsbetyg är förenligt med skolans andra styrdokument?
12. Har politikerna, enligt dig, förankrat förslaget inom lärarkåren?